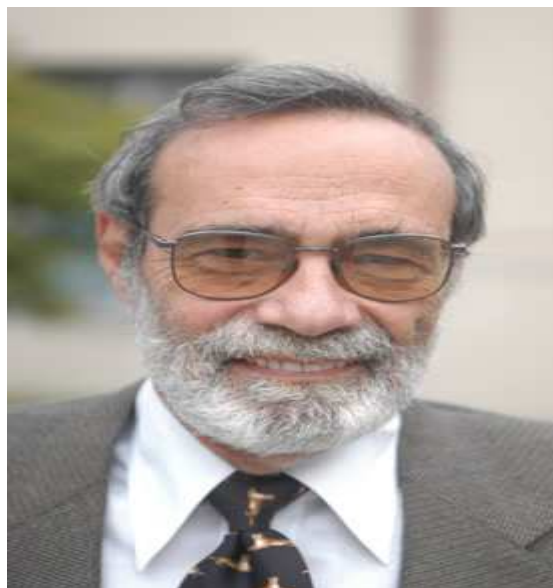

عنوان مقاله: بررسی عوامل موثر بر نگرش جوانان به مهاجرت از کشور، نمونه مورد مطالعه: جوانان شهر شیراز

نویسندگان: بیژن خواجه نوری، مریم سروش

علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد. دوره ۳، شماره ۱ - شماره پیاپی ۷
شهریور ۱۳۸۵

چکیده

• در این مقاله به بررسی عوامل موثر بر نگرش جوانان در مورد مهاجرت پرداخته شده است. تحقیق حاضر به روش پیمایشی و با استفاده از پرسشنامه انجام شده و نمونه مورد مطالعه ۸۹۲ نفر از جوانان شیراز بوده است. چارچوب نظری تحقیق با استفاده از نظریات گیدنز، فیش باین و آیزن و نظریه مهاجرتی لی تدوین شده و مدل تجربی تحقیق با استفاده از آنها و تحقیقات تجربی پیشین پیشنهاد گردیده است. بر اساس این چهارچوب نظری مدلی برای بررسی عوامل موثر بر نگرش نسبت به مهاجرت پیشنهاد گردید و با نرم افزارهای Liserl و SPSS تحلیل شد.

مارتین فیش باین

- تحلیل مسیر مدل پیشنهادی با استفاده از نرم افزار Liserl نشان می دهد که متغیرهای ارزیابی فایده مهاجرت، جنسیت، هویت اجتماعی و نظر گروه مرجع (خانواده و دوستان) به طور مستقیم بر متغیر وابسته تاثیر گذاشته اند. متغیرهای میزان استفاده از رسانه ها، سن و سبک زندگی نیز به صورت غیر مستقیم بر متغیر وابسته تاثیر گذاشته اند. مدل تحقیق در کل توانسته است ۴۹ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین کند. در پایان پیشنهادهایی بر اساس نتایج تحقیق ارائه شده است.

کلید واژه ها:

- جوانان، نگرش نسبت به مهاجرت، هویت، سبک زندگی

مقدمه

- در اغلب موارد، مهاجرت، یکی از رفتارهای اجتماعی انتخابی است (زنجان، ۱۳۸۰: ۵) که موجب تغییراتی در ساختار جمعیتی، انتقال فرهنگی و بسیاری تفاوت های دیگر در جوامع جهان می شود. همه انواع مهاجرت اعم از داوطلبانه یا اجباری، نتایجی برای کشورهای مهاجر فرست یا مهاجر پذیر به بار می آورند که بسیار مهم و قابل تامل هستند.

رفتار اجتماعی انتخابی

- جوانان از سرمایه های انسانی مهم هر کشور بوده و موتور محرک و قوای اصلی نیروی انسانی فعال را تشکیل می دهند. سرمایه گذاری های خرد و کلان کشور عمدتاً روی این قشر از جامعه انجام می شود و رسیدن به توسعه همه جانبه و پایدار، با اتکا به این قشر امکان پذیر است. گرچه پدیده مهاجرت در همه ادوار تاریخ سابقه داشته است، اما این نقل مکان ها تابع عرضه و تقاضای نیروی کار در زمان و محدود به احتیاجات هر محیط بود و صورت طبیعی و منطقی داشت و هیچ وقت از حد معینی تجاوز نمی کرد.

عرضه و تقاضای نیروی کار در زمان

- به طوری که لطمه و زیان قابل توجهی به موطن فرستنده مهاجر وارد نمی آورد و از همه مهم تر آن که تعداد مهاجرین نسبت به جمعیت ساکن ناچیز بود و باعث وقفه در امور اجتماعی نمی شد، اما رفته رفته با پیدایش ماشین و ظهور یک سلسله اختراعات و اکتشافات که منجر به ایجاد طبقه عظیمی از افراد متخصص و دانشمند در رشته های مختلف گردید. **کیفیت و کمیت این مهاجرت ها** دستخوش تحولاتی شد که به هیچ وجه با وضع گذشته قابل قیاس نیست (شهید زاده، ۱: ۱۳۷۰)

- گسترش اقتصاد سرمایه داری از یک طرف و افزایش سرعت رشد علم و تکنولوژی از طرف دیگر، باعث افزایش سرعت زندگی در جهان شده و به سرعت فاصله فقیر و غنی را در مقیاس های ملی و بین المللی زیاد کرده است. به همین دلیل بسیاری از انسان ها با امید آینده ای بهتر محل زندگی خود را ترک می کنند و راهی مناطق عمدتاً بزرگتر و توسعه یافته تر می شوند. این وضعیت نوع عدم تعادل را تشدید می کند.

فاصله فقیر و غنی

- این شرایط در مورد ایران به عنوان یک کشور در حال توسعه به خوبی قابل مشاهده است. مهاجرت در ایران را می توان بر اساس مرزهای سیاسی به دو دسته مهاجرت های داخلی و بین المللی تقسیم کرد (ژنجانی، ۸: ۱۳۸۰) مهاجرت های داخلی گرچه به نوبه خود دارای اهمیت زیادی است، اما مورد توجه مقاله حاضر نیست، بلکه مهاجرت نیروی انسانی به خارج از کشور مورد بررسی قرار گرفته است.

مهاجرت های داخلی و بین المللی

- امروزه آثارمهاجرت های بین المللی بر زندگی افراد بیشتری محسوس است و به لحاظ سیاسی و اقتصادی در کشورها و مناطق بیشتری گسترش می یابد، لیکن علت های این پدیده عمدتاً تغییر نکرده است. **فقر یا عدم امنیت اقتصادی** (کوتزنتسوف و سبل، ۲۰۰۶؛ الرمن ۲۰۰۶؛ کوک و بلانگر، ۲۰۰۶) و **سیاسی، عدم تساهل و مدارا، تحصیلات و اشتغال** (کوک و بلانگر، ۲۰۰۶) **ستم و سرکوب به اشکال گوناگون، هرج و مرج، فاجعه ها و حوادث طبیعی، و کشمکش ها و جنگ ها** همواره از عوامل اصلی ایجاد موج های مهاجرتی بوده اند.
- با این همه بیشتر این شرایط نوعاً برای آغاز گسترش ناگهانی جریان مهاجرت در مقیاسی وسیع کافی نیست.

- برای آن که چنین واقعه ای روی دهد، قبلاً باید شرایطی محقق شده باشد (پاپادیمیتریو، ۱۳۸۰، ۱۸) بسیاری از مطالعات بر روی مهاجرت، انگیزه های مهاجرت را در سن، جنس و خصیصه های سرمایه انسانی جست و جو می کنند که برای تبیین مهاجرت کافی نیست (کوک و بلانگر، ۲۰۰۶)

•

- یکی از عمده ترین شرایط ایجاد کننده مهاجرت، نگرش مثبت نسبت به آن یا در مرحله بالاتر ایجاد شوق به مهاجرت در میان نیروهای فعال جامعه است که می تواند زمینه های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی زیادی داشته باشد. بنابراین احساس و ادراک افراد از وضعیتی که در آن زندگی می کنند، به علاوه اطلاعات و تصور افراد از مجموعه شرایط موجود در مقصد مهاجرت، می تواند تاثیر قابل ملاحظه ای بر تمایل آن ها به مهاجرت داشته باشد.

شرایط ایجاد کننده مهاجرت

- پدیده مهاجرت از یک دیدگاه نیز مثبت و فرصت آفرین تلقی شده است. هر انسانی در جست و جوی دست یابی به زندگی بهتر است و کمبود و یا فقدان شرایط لازم برای آن برخی را وامی دارد که شرایط لازم برای بهبود زندگی و پیشرفت را در جای دیگر جست و جو کنند (رشنو، ۱۳۸۲: ۲۲۸) سوال اصلی تحقیق حاضر این است که «**نگرش جوانان به مهاجرت از کشور چگونه است و چه عواملی بر آن موثرند؟**» بدیهی است که برخی از این عوامل کلان و ساختاری و برخی زمینه ای و محیطی و برخی شناختی و عاطفی خواهند بود.

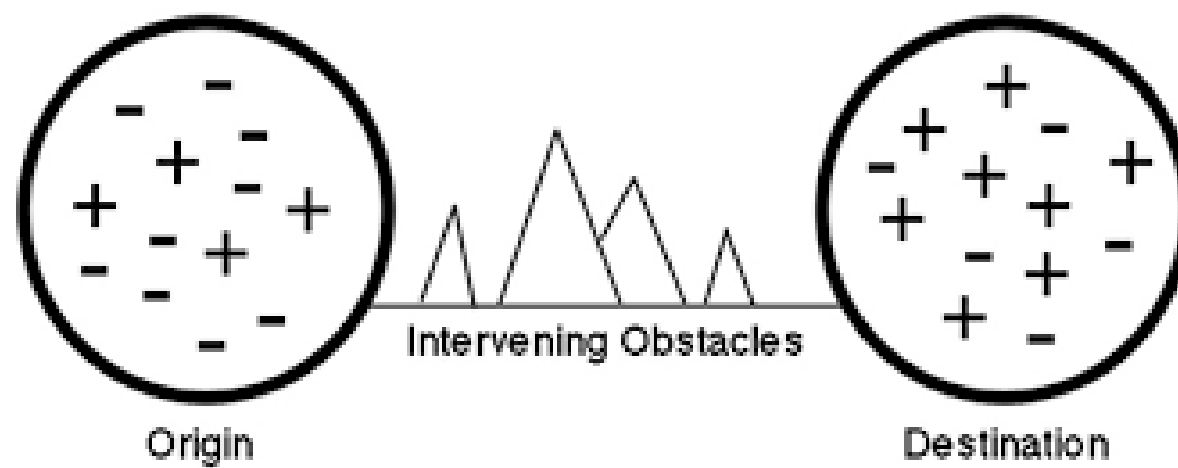

- از طرفی اکثر تحقیقات انجام شده در جهان و نظریه پردازی های موجود، ناظر به کشورهای مهاجر پذیر بوده است و عوامل موجود در کشورهای مهاجر فرست عمدتاً **اقتصادی** مطرح شده اند. از طرف دیگر در کشورهای مهاجر فرست مانند کشور ما، بیشتر به مهاجرت نخبگان توجه شده و تا آنجایی که نگارندگان جست و جو کرده اند، تحقیقی که کلیه اقشار جوانان را در نظر بگیرد و میزان تمایل آنها را به مهاجرت از کشور اندازه گیری کند، انجام نشده است.

مروری بر پیشینه تحقیق

- تحقیقات تجربی داخل و خارج از کشور در مورد مهاجرت می تواند محققان را در تبیین چارچوب نظری تحقیق یاری کند، به همین دلیلی نیز تحقیقات انجام شده داخل و خارج ایران بررسی شده اند. تحقیقات انجام شده در ایران بیشتر ناظر به مهاجرت نخبگان و با به کارگیری از چارچوب نظری جاذبه-دافعه و عمدتاً با استفاده از مدل مهاجرتی لی انجام شده است که با توجه به افراد تحصیل کرده و دانشگاهی مساله مهاجرت را بررسی کرده اند.

مدل مهاجرتی لی

- رشنو (۱۳۸۳) روی سه گروه از متخصصان مقیم در داخل کشور، متخصصان عازم به خارج از کشور و متخصصان مقیم در خارج از کشور پژوهشی انجام داده است و طی این تحقیق انگیزه های مهاجرت و دلایل اقامت در خارج از کشور را با استفاده از چارچوب نظری جاذبه - دافعه مورد بررسی قرار داده است و فهرستی از عوامل جاذبه و دافعه در مورد این گروه را ارائه کرده است.

چارچوب نظری جاذبه - دافعه

- طیبی نیا(۱۳۸۱) نظر اعضای هیات علمی دانشگاه شیراز را درباره مهاجرت مغزها جویا شده و نتیجه گرفته است که متغیرهای مربوط به عوامل دافعه در کشور مبدا و متغیرهای سیاسی بیشترین میزان واریانس متغیر وابسته را تبیین می کنند، اما در تحلیل رگرسیونی چند متغیره عوامل جاذبه در کشور مقصد و عوامل مداخله گر تاثیر بیشتری در معادله نهایی داشته اند.

عوامل جاذبه در کشور مقصد و عوامل مداخله گر

- در تحقیق دیگری با عنوان «**گرایش دانشجویان نسبت به مهاجرت به خارج از کشور**» شعبانلو (۱۳۸۰) عوامل موثر بر این گرایش را بررسی کرده است. یافته های این تحقیق نشان می دهد که شرایط فرهنگی داخلی و خارج از کشور در شرایط سیاسی و اقتصادی آن رابطه معناداری با گرایش به مهاجرت دارد و ارزیابی برداشت افراد از این شرایط اهمیت خود را نشان داده است، به عبارت دیگر هر چقدر افراد شرایط داخل را نامطلوب تر ارزیابی کرده اند، احتمال گرایش آنان به مهاجرت بیشتر است. علاوه بر این ویژگی ها و نگرش هایی همچون پیشرفت، وابستگی به خانواده و تعلقات دینی و ملی در میل به مهاجرت تاثیرگذار بوده است.

- تحقیقات انجام شده در خارج از کشور بیشتر در کشورهای مهاجر فرست و روی خود مهاجران انجام شده است. تحقیقاتی که در حوزه کلان اقتصادی انجام شده است، تاثیر مهاجرت را روی فقر و درآمد خانواده و کشور مهاجر فرست و مهاجر پذیر بررسی کرده اند (آدامز و پیج، ۲۰۰۵؛ چنگ و یانگ، ۱۹۹۸) **در سطح خردتر نیز تحقیق روی مهاجرت خانواده** (نیووالایتن، ۲۰۰۴)، **تاثیر جنسیت و تحصیلات روی مهاجرت** (فری و پورکاریاستا، ۲۰۰۰؛ کیریج، ۱۹۹۶) **کانال های مهاجرتی و مهاجرت نخبگان** (جامر، ۱۹۹۷؛ گیرسیک، ۱۹۹۸؛ چنگ و یانگ، ۱۹۹۸؛ فیندلی و لی، ۱۹۹۸) **هویت مهاجران** (هپفل و همکارانش، ۲۰۰۳) و دنیای اجتماعی آن ها (وارز و تودورووا، ۲۰۰۳) انجام شده است که به برخی از آن ها اشاره می شود:

- نیولاین (۲۰۰۴) با بررسی عوامل موثر بر مهاجرت خانوادگی، بر این بارو است که علاوه بر مشخصات خاص فردی مانند **سن، تحصیلات، مهارت های شغلی، درآمد، تجربه بیکاری و سابقه مهاجرت، روابط خانوادگی** نیز اهمیت دارند. یکی از موارد با اهمیت موقعیت خانواده از لحاظ دوره زندگی است. در کل می توان گفت که دوره زندگی خانواده و تحصیلات شوهر که در مهاجرت با فاصله طولانی اهمیت دارد، ارتقای کاری شوهر، درآمد بالای خانواده، شاغل بودن زن که اثر کاهشی در مهاجرت دارد، تجربه قبلی مهاجرت و مالکیت خانه و جمعیت بالای شهر محل سکونت نیز احتمال مهاجرت را کاهش می دهد(نیولاین ، ۲۰۰۴: ۱۵۹-۱۶۹)

مشخصات خاص فردی

- هپفل و همکارانش (۲۰۰۳) با بررسی مفهوم جوانی و زندگی جوانان در اروپای شرقی، اظهار داشته اند که مهاجرت می تواند موضوع یکی از انتخاب های جوانی برای تشکیل هویت و گذار به بزرگسالی مورد توجه قرار گیرد. مهاجرت عملاً راهی برای کاهش فشارهای مختلفی است که در این دوره وجود دارد.

- کشف دنیاهای جدید، تجربیات متنوع و دستیابی به چشم انداز و آینده ای روشن و در برخی موارد انگیزه های اقتصادی نظیر دستیابی به مشاغل و رهایی از تنگناهای مادی از جمله انگیزه های عمده مهاجرت در این سن می باشد. به ابور کیریج (۱۹۹۶) کسانی که شغل های تخصصی دارند و افرادی که شغلشان را تغییر داده اند، بیشتر مهاجرت کرده اند. کوک و بلانگر، (۲۰۰۶) در مطالعه خود بر روی خشونت خانوادگی و تاثیر آن بر روی مهاجرت زنان، سرمایه انسانی و تعامل آن با فرصت های در مکان های گوناگون تاکید کرده اند. به نظر آنها انگیزه های مهاجرت از این خصیصه قابل استنباط است.

چهارچوب نظری تحقیق

- موضوع مهاجرت در رشته های مختلف مشترک است. رفتار مکانی و فضایی مهاجرت نقطه تلاقی جنبه های اقتصادی، جامعه شناختی، روان شناسی، جمعیت نگاری، انسان شناسی و ... است. **تصمیم به مهاجرت یک عمل ذهنی است.** آن چه اهمیت دارد این است که اعضای جمع بی توجه به واقعیات عینی ساخت فرصت ها، درباره این امر چه احساسی دارند. آمادگی برای مهاجرت بیشتر تابع واقعیت های ادراکی است تا فی نفسه پاسخی به شرایط ساختاری. ولی آمادگی برای مهاجرت به تنهایی موب مهاجرت نمی شود مگر آن که شرایط دیگری نیز وجود داشته باشد. برای مثال دسترسی به مقصد های احتمالی و خصوصیات آن ها نیز باید مطمح نظر قرار بگیرد (منگالام، ۱۳۶۸: ۳۲)

واقعیات عینی ساخت فرصت ها

- اما در این میان، ارزش ها در فرایند تعیین اولویت ها نقش مهمی ایفا می کنند. در واقع وقتی فرد یا جمع نتواند به وسایل حصول هدف های با ارزش در داخل سازمان اجتماعی خود دست یابد و احساس کند که منابع لازم برای رفع محرومیت هایش در خارج از سازمان اجتماعی وجود دارد، در آن صورت مهاجرت می کند (رشنو، ۱۳۸۲: ۵۵؛ هانتر، ۲۰۰۵)

فرایند تعیین اولویت ها

- سوال اصلی جامعه شناسی درباره مهاجرت این است **که چرا مهاجرت اتفاق می افتد و چطور در زمان ادامه می یابد؟** اکثر جامعه شناسان بر مقصد مهاجرت یا جامعه مهاجر پذیر تمرکز داشته اند. اکثر جامعه شناسان به علل مهاجرت علاقه مندند و به عواملی مانند سرمایه اجتماعی، بازار کار و برخی متغیرهای نهادی اشاره کرده اند (برتل و هلیفیلد، ۲۰۰۰: ۴) جمعیت شناسان به ماهیت تغییرات جمعیتی بر اثر مهاجرت توجه دارند.

- آن ها به مدل های پیش بینی کننده ای روی آورده اند که احتمال مهاجرت و زمان آن را پیش بین کنند. اقتصاددانان نیز مدل های پیش بینی کننده می سازند. سوال اساسی این است که مهاجران تحت چه شرایطی (با توجه به سرمایه و بازار کار) مهاجرت را انتخاب می کنند؟

مدل های پیش بینی کننده

- و این سوال پیش فرض کلی تر و اساسی تر را که پایه تمام نظریات اقتصادی مهاجرت است، نشان می دهد، یعنی فرد انسان به طور عقلانی و برای حداکثر کردن سود خود عمل می کند، اما به دلیل این انتقاد که فقط عوامل اقتصادی باعث مهاجرت نمی شوند، اقتصاددانان نیز به بسترهای فرهنگی و اجتماعی روی آورده اند و تشابهاتی با جامعه شناسان یافته اند (همو؛ همان جا)

نظریات اقتصادی مهاجرت

- به باور هوگو، **سه رویکرد عمده** در تبیین مساله مهاجرت عبارتند از نظریه اقتصاد کلاسیک و نئوکلاسیک یا رویکرد موازنه و تعادل اقتصاد، نظریه های ساختارگرایانه تاریخی و رویکرد سیستمی (کاستلز و میلر، ۱۹۹۳: ۲۰) نظریاتی دسته اول هم دیدگاه کلان نگر و هم خرد نگر دارند. نظریات اقتصاد کلان به ساختار اقتصادی بازار کار و عرضه و تقاضای نیروی کار در مقیاس ملی و بین المللی توجه می کند، در حالی که نظریات اقتصاد خرد به فرایندهای تصمیم گیری و محاسبات عقلانی کنشگران توجه نشان می دهد. نظریات ساختارگرایانه تاریخی نه تنها رویکردی کلان نگر دارند، بلکه به تاریخ مهاجرت و روند ایجاد عوامل مهاجرتی در ساختارهای فرهنگی اجتماعی و اقتصادی جوامع اهمیت می دهند.

- برخی نظریات جامعه شناسی که اکثرا در سنت انتقادی نظریه پردازی کرده اند، با تکیه بر جوامع پذیر در این سنت نظری حرکت می کنند. رویکرد سیستمی در پاسخ به انتقادات مطرح شده از دو رویکرد قبلی به وجود آمده است و کوشش می کند این دیدگاه را در یک چارچوب نظری به هم پیوند داده و بر عامل خاصی (مثلا عامل اقتصادی) زیاده از حد تکیه نکند، بلکه مهاجرت را پدیده ای در یک سیستم چند وجهی در نظر بگیرد.

یک سیستم چند وجهی

- در سطح خرد به عواملی توجه می شود که افراد مهاجر را مجبور به ترک محل زندگی خود می کند یا این که مهاجران چرا و چگونه تصمیم می گیرند که مهاجرت کنند. در سطح کلان و میانه به دنبال توضیح قاعده مندی های شکل گرفته در فرایند مهاجرت به صورت شرایط اولیه اقتصادی و اجتماعی در مناطق مبدا و مقصد مهاجرت هستیم و تاثیر مهاجرت را بر فرایندهای کلان به عنوان تغییراتی که بر الگو، سرعت و فرایند توسعه تاثیر دارد، بررسی می کنیم (پارنول، ۱۹۹۳: ۷۲)

الگو، سرعت و فرایند توسعه

- سه رهیافت نظری عمده برای تبیین مهاجرت در جامعه شناسی وجود دارد که رهیافت های کارکردی، ساختاری و انسجامی نامیده می شوند. رهیافت کارکردی بر فرایندهای اقتصاد خرد به خصوص فرایندهای تصمیم سازی فردی تاکید دارند و یک رهیافت خرد نگر محسوب می شود. بر عکس رهیافت های ساختاری بر فرایندهای کلان تمرکز می کنند که نابرابرای های اقتصادی اجتماعی ایجاد می کنند و فرصت های زندگی فردی را محدود می کنند.

- رهیافت های انسجامی از حل مشکلات نظری دو رهیافت قبل ایجاد شده است و سعی دارد این دو دیدگاه را با یکدیگر آشتی دهد و بر مفاهیم حداقل کردن ریسک، اتصالات سیاسی و اقتصادی بین مکان های مهاجرت کانال های مهاجرتی و شبکه اجتماعی میانجی تاکید کرده است (کوزر، ۱۹۹۷: ۵۹۳)

دو رهیافت

- نظریات اقتصادی درباره پیامدهای مهاجرت نیز تصویر مثبتی ایجاد کرده اند. پترسون بر این باور است که انسان ها به خاطر فشارهای محیطی، سیاسی و مهم تر از همه اقتصادی برای کس ایمنی و سلامتی و برای بهبود زندگی از مناطق کمتر توسعه یافته به طرف مناطق توسعه یافته حرکت می کنند (هانتز، ۲۰۰۵) نظریات کارکردی نیز دیدگاهی نزدیک اقتصادی دارند. در رابطه با علت های مهاجرت، کارکردگرایان فرضشان این است که تمام نیازهای اجتماعی در چهارچوب نظام اجتماعی آموخته می شوند.

- کنشگران در یک نظام به نیازهایی باور دارند که در آن نظام نمی توانند آن ها را برآورده سازند، چون خصایص ساختی نظام های اجتماعی کنشگران هرگز در طول زمان ایستا نیستند، لذا ممکن است تحولات لازم برای کاهش ناهماهنگی بین احساس نیاز و امکان تحصیل آن در کنشگر یا در نظام یا در هر دو اتفاق بیافتد. درک ناهماهنگی های بین خصایص فرد و نظام اجتماعی منجر به مهاجرت شخصی جهت **کاهش ناهماهنگی های ساختی و برقراری مجدد تعادل در جامعه** می گردد. از این جهت مهاجرت از یک طرف مکانیسم تطابق شخص با تغییرات ایجاد شده تبدیل می گردد و از طرف دیگر تعادل از دست رفته را به جامعه باز می گرداند (لهسایی زاده، ۱۳۶۸: ۱۲-۱۳)

- یکی از نظریاتی که در سنت نوسازی ارائه شده و بیشتر به علت مهاجرت می پردازد، نظریه های «جاذبه-دافعه» هستند. در این دیدگاه علت های مهاجرت را در ترکیب عوامل دافعه که مردم را تشویق به ترک کشور خود می کند و عوامل جاذبه که آن ها را به کشورهای خاصی جذب می کند، می دانند.

- در نظریه های ساختی تاریخی، فرایند های کلان مانند توسعه سرمایه داری، سیستم های استعماری و جهانی شدن را که جریان مهاجرت را شکل می دهند و آن ها را هدایت می کنند، در نظر می گیرند. نظریات جاذبه - دافعه هنوز هم برای توضیح این که چرا مردم مهاجرت می کنند و چه کسانی بیشتر احتمال دارد که مهاجرت کنند، دارای امتیاز زیادی است، اما چون در دیدگاه نوسازی جا می گیرد، نقایص مدل توسعه خطی علاقه محققان را به رهیافت های ساختی- تاریخی معطوف کرده است.

توسعه سرمایه داری، سیستم های
استعماری و جهانی شدن

- این رهیافت ها توجهات را از انگیزه ها و پذیرفته های فرد مهاجر یا خانواده او در فرایند های سطح کلان که جابه جایی جمعیت را شکل می دهد و نگه می دارد، تغییر داده است (برتل، ۲۰۰۰، ۱۰۳)، اما یکی از انتقاداتی که به این تفاسیر می شود، این است که آن ها مهاجرت را پاسخی انفعالی به یک سری محرک ها می دانند. مهاجران کنشگران منفعلی هستند که فقط کنش هایی عکس العملی در مقابل سیستم سرمایه داری جهانی از خود بروز می دهند.

- همچنین آن‌ها مناطق مبدا مهاجرت را ناکامل و ناقص می‌دانند، همان‌طور که وقتی مهاجرت را یک فرایند تصمیم‌گیری در سطح فردی یا خانوادگی بدانیم، ممکن است این امر باعث شود که یک موقعیت پیچیده را بسیار ساده کنیم، تاثیر عوامل و شرایط کلان ساختی روی افراد یکسان نیست و نمی‌توان انتظار داشت که همه افراد به محرک‌های متفاوت ساختی و توسعه‌ای یکسان پاسخ دهند، بلکه هر یک از متغیرهای موجود ممکن است یک تاثیر خاص، نه فقط روی این که آنها افراد تصمیم به مهاجرت می‌گیرند یا خیر، بلکه روی نوع مهاجرتی که مورد نظر قرار می‌گیرد، بگذارد (بارنول، ۱۹۹۳: ۹-۹۶؛ برتل، ۲۰۰۰: ۱۰۴)

ناکامل و ناقص

- بنابراین این رهیافت تبیین ضعیفی درباره این که چرا برخی مردم ترجیح می دهند مهاجرت نکنند، در حالی که با همان شرایطی روبرو هستند که مهاجران با آن روبرو بوده اند، ارائه می کند. وجود عدم تعادل ساختی که در نظریات کارکردگرایی مطرح شده است، به سادگی و به خودی خود دلیل کافی برای اتفاق افتادن مهاجرت ارائه نمی کند. برای این امر، عدم تعادل باید مستقیماً در زندگی روزانه مردم تاثیر بگذارد و آن ها باید بخواهند خود را در معرض فرصت ها و پاداش هایی قرار دهند که مهاجرت علی رغم هزینه هایی که در دارد، حاوی آن است (پارنول، ۱۹۹۳: ۷۶)

عدم تعادل ساختی

نظریه های مهاجرت جهان شمول و قادر به تبیین انواع مهاجرت ها نیست. شکل و ماهیت مهاجرت ها در کنار اثرپذیری آنها از ویژگی های فردی، محیطی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی دامنه عملکرد نظریه های مهاجرتی را تقلیل داده و آن ها را به ابزارهایی برای درک بهتر ابعاد گوناگون مهاجرت محدود کرده است. از این نظر، بی تردید نگرش های اقتصادی جایگاهی رفیع دارد، اما در کنار آن نگرش های اجتماعی، سیاسی و نگرش های جامع و سیستمی نیز به هیچ عنوان نباید مور غفلت واقع شوند.

نگرش های جامع و
سیستمی

نگرش های اجتماعی،
سیاسی

- در پژوهش حاضر، مساله اصلی حول ارزیابی نگرش جوانان نسبت به مهاجرت است. از آن جا که جامعه مورد مطالعه، جوانانی هستند که هنوز مهاجرت نکرده اند، باید نظریه ای مورد استفاده قرار بگیرد که شرایط قبل از مهاجرت در نظر گرفته شود به علاوه چون بحث نگرش و ارزیابی فردی مطرح است، باید چارچوب مفهومی نظریه در سطح خرد و حداکثر در سطح میانه باشد تا بتواند ملاحظات فردی را بهتر را تبیین نماید. پایه های نظری تحقیق حاضر باید نگرش جوانان نسبت به مهاجرت را به توجه به شرایط دوران جوانی و دیدگاه های مرتبط با آن مورد بررسی قرار دهد.

شرایط قبل از مهاجرت

- با توجه به این که جامعه مورد مطالعه در این تحقیق را جوانان تشکیل می دهند، به نظر می رسد برای درک بهتر موضوع باید درباره مختصات جوانی و موقعیت آن در جامعه مدرن همچنین مفهوم نسل و شکاف نسلی که نگرش های جدیدی را ردر جامعه ایجاد کرده است (نگرش جدید نسبت به مهاجرت در میان جوانان نیز یکی از این نگرش ها است)، بحثی صورت گیرد.

مفهوم نسل و شکاف نسلی

- جامعه شناسی بر خلاف دیگر علوم در حوزه علوم اجتماعی، از مفهوم نسل برای بررسی تغییرات یا تضادهای اجتماعی استفاده می کند و به همین دلیل برای تعریف آن شاخص های اجتماعی یا تاریخی به کار می برد. گرچه تقسیم بندی سنی نقش مهمی در تعریف نسل بازی می کند (مارشال، ۱۹۹۸)، اما در جامعه شناسی، یک نسل گروهی است که به دلیل تجربه مشترک اجتماعی شکل می گیرد و از نسل قبل و بعد از خود متفاوت است.

بررسی تغییرات یا تضادهای
اجتماعی

- جوامع مدرن بسیار پیچیده تر از جوامع سنتی هستند. در این جوامع نقش های درون خانواده لزوماً با سیستم بزرگتر اجتماعی همخوانی ندارد. به همین دلیل است که گروه های همسال یا افرادی که یک نسل در نظر گرفته می شوند، برای برآورده کردن نیاز افراد برای یادگیری و آمادگی برای ایفای نقش هایی که دارای معیارهای اکتسابی و عام هستند، بسیار اهمیت می یابد (پیلکینگتون، ۱۹۹۴: ۱۴-۱۵)

معیارهای اکتسابی و عام

- در سال ۱۹۵۹ مارک آبرامز جوانان را به عنوان یک گروه مصرف کننده تعریف کرد و فرهنگ جوانی را به صورت فراغت و کالای مربوط به آن تعریف نمود. پس از جنگ جهانی دوم صنایع فرهنگی برطبق این دیدگاه کالاهای فرهنگی را در چارچوب اقتصاد سرمایه داری تبدیل به تولیدات عام و یک شکل ساخت و با همکاری رسانه ها نوعی فرهنگ توده ای برای جوانان ایجاد کرد که مرزهای طبقاتی را در می نوردید (فریث، ۱۹۸۶: ۹)

فراغت و کالای مربوط به آن

- وقتی که تولیدات فرهنگ توده ای از طریق رسانه های فراگیر در جامعه پخش شد، الگوهای فرهنگی تمایل به یکنواختی پیدا کردند. این تمایلات در ارتباط با شرایط اقتصادی و اجتماعی ایجاد می شوند و ماهیت رسانه ای نیز به این هماهنگی کمک می کند. رسانه ها ارزش های مختلف را در سراسر جامعه پخش می کنند. سبک های مختلف زندگی به آسانی به هر کس که تمایل داشته باشد، عرضه می شوند و تمایزات فرهنگی کم رنگ تر می شوند (سروش، ۱۳۸۲، ۱۱۵-۱۱۶)

تمایزات فرهنگی

سبک های زندگی کمک می کنند تا آنچه را که مردم انجام می دهند، چرایی آن و معنایی را که برای آن ها یا دیگران دارد، ادراک کنیم. سبک های زندگی به معنی خاص آن، بخشی از زندگی اجتماعی روزمره جهان نوین هستند. هر سبک و منش راهی برای استفاده از مکان ها و کالاهای خاص است که گرچه از مشخصات یک گروه محسوب می شود، اما کل تجربه اجتماعی آن ها را تشکیل نمی دهد و فقط در متن و زمینه های خاص قابل درک است (چنی، ۱۳۷۶: ۱۱۲-۱۰۸)

مشخصات یک گروه

- با توجه به این مطالب، لزوم در نظر گرفتن آزادی انتخاب از میان گزینه های متعددی با توجه به **مفهوم هویت در جهان مدرن** آن گونه که گیدنز آن را مطرح می کند، به خوبی مشخص شده است. از نظر گیدنز، در هر نوع جامعه ما بعد سنتی که تحت تاثیر نظام های مجرد به طرزی بازتابی سازمان یافته باشد و به علاوه با تنظیم مجدد زمان و فضا امور محلی را در ردیف امور جهانی قرار داده باشد «**خود**» الزاما دگرگونی ژرفی را از سر می گذارند. در سطح خود، یکی از مولفه های اساسی فعالیت روزمره، همان انتخاب هایی است که به طور عادی به عمل می آوریم.

- روشن است که هیچ فرهنگی، انتخاب را به طور کلی در امور روزمره حذف نمی کند و همه سنت ها در حقیقت انتخاب هایی میان انبوهی از الگوهای رفتاری ممکن هستند. تجدد فرد را رودرروی تنوع غامضی از انتخاب های ممکن قرار می دهد و به دلیل آن که دارای کیفیت غیر شالوده ای است، چندان کمکی به فرد ارائه نمی دهد تا وی را در گزینش هایی که باید به عمل بیاورد، یاری دهد. این امر پیامدهای گوناگونی به دنبال دارد.

انتخاب های ممکن

- یکی از این پیامدها مربوط می شود به اهمیت یافتن شیوه زندگی و اجتناب ناپذیر بودن آن برای فرد عامل (گیدنز، ۱۳۷۸: ۱۱۹) به عقیده گیدنز این انتخاب ها تصادفی نیستند و الگویی را پدید می آورند که راهنمایی برای کنش می شود و فرد را از این معضل که در هر لحظه مجبور به تصمیم گیری آگاهانه باشد، می رهاوند. هر سبک زندگی مستلزم مجموعه ای از عادت ها و جهت گیری ها و بنابراین برخوردار از نوعی وحدت است (فاضلی، ۱۳۸۲، ۶۵)

تصمیم گیری آگاهانه

- در زندگی مدرن افراد دارای یک من کلی، مرکزی، پایدار و کامل نیستند و یک خود عقلانی و مستقل ندارند، بلکه خود، به صورتی بخش بخش شده و از **هویت های چندگانه ای در ارتباط با دنیای متفاوت اجتماعی** که در آن ساکن هستیم در یک موقعیت خاص ذهنی یا ترتیب خاصی از هویت های متفاوت تشکیل شده است.

- در این موقعیت ها افراد متفاوت سبک های یکسانی را انتخاب می کنند، زیرا ذهن افراد جدا افتاده نیست، بلکه به لحاظ اجتماعی ایجاد شده و مفهوم خود را به صورت اجتماعی به دست می آورد، پس دارای **مشترکاتی با دیگر اعضای جامعه** است (رایمر، ۱۹۹۸: ۱۲۹-۱۳۰)

- این مطلب به معنای اصالت تجارب اجتماعی در شکل گیری هویت اجتماعی است که یک فرایند دو طرفه است. همچنین به معنای بازتابی بودن هویت ها در جامعه جدید است. هویت چیزی نیست که از طریق جامعه پذیری در دوران کودکی ایجاد شده باشد و تغییر نکند، بلکه چیزی است که فرد باید آن را به طور مداوم و روزمره ایجاد کند (گیدنز، ۱۳۷۸: ۲۸۲)

بازتابی بودن هویت ها در جامعه جدید

- باقی ماندن و ثبات این هویت نیز به توانایی شخص در ادامه ایاد این تغییر و ارتقای آن به صورت یک جامعیت در ذهن بستگی دارد. هویت در جریان نوعی ارتباط بین محیط خارجی زندگی شامل لباس ها، انسان های دیگر، اعمال مذهبی در خانه، دوستان، منطقه زندگی، شغل و تعریف داخلی و شخصی فرد از خودش ایجاد می شود. بنابراین گروه های مرجع در ایجاد سبک زندگی موثرند. یکی از راه های آزمون تاثیر گروه های مرجع، بررسی شبکه روابط و سرمایه اجتماعی افراد است. سرمایه اجتماعی عبارت است از خصایصی از زندگی اجتماعی (شبکه ها، هنجارها و اعتماد) که کنشگران را قادر می سازند تا همراه هم به شکل موثری برای دنبال کردن اهداف مشترک عمل کنند.

- خلاصه این که سرمایه اجتماعی شامل پیوندهای و هنجارهای ملازم با آن است. با این تعریف، بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر سبک زندگی بیشتر معطوف به مطالعه موقعیت فرد در شبکه اجتماعی و روابط او در این شبکه ها است. داشتن سبک زندگی مشترک به معنای مشارکت افراد در فعالیت های مشابه و در محدوده فضایی و زمانی مشترک است، از همین رو احتمال ایجاد پیوند های ضعیف و قوی اجتماعی در حین انجام این فعالیت ها وجود دارد (فاضلی، ۱۳۸۲: ۱۰۲-۱۰۳)

- سرمایه اجتماعی در اختیار فرد ملازم با در اختیار داشتن نوعی سرمایه فرهنگی است که در برگیرنده تمایلات پایدار فرد است که در خلال اجتماعی شدن در وی انباشته می شود. این سرمایه به نوعی در ارتباط با گروه مرجع فرد نیز قرار می گیرد. **بوردیو تحصیلات را نمودی از سرمایه فرهنگی می دانست.** سرمایه فرهنگی از طریق فردی- ذهنی سبب گرایش افراد به سبک زندگی خاصی می شود (همو، ۱۰۰-۱۰۱)

• **هویت یابی** یکی از مسائل مهم دوران جوانی است و در سبک های مورد استفاده توسط جوانان به خوبی نمایان شده است. دوره جوانی زمانی است که انسان با انرژی و حساسیت در برابر بازتاب های محیط و مسئولیت پذیری فردی به دنبال کسب هویت است. جوان باید نقطه اتکایی برای پیوند با خود، جنس مقابل و ارزش های فرهنگی و اجتماعی محیط اطراف بیابد. فرد در جامعه معاصر می بایست بین هویت فردی و اجتماعی خود تعادل حاصل کند. در مرحله هویت سازی شاهد نگرش ها و شیوه های رفتاری متضاد در بین جوانان هستیم

- آنان از نشانه ها و سمبل های اجتماعی طوری استفاده می کنند که هویت متمایز آن ها را در جامعه نشان دهد. خرده فرهنگ های جوانی از طریق ابداعات سبک به جوانان کمک می کنند که هویتی را شکل دهند و چون ساز کارهای این فرایند در بزرگسالی به پایان می رسد، سعی دارند در این دوره حداکثر تلاش خود را به کار برند(گرات، ۱۹۹۷)

ابداعات سبک به جوانان

- در ایران پس از انقلاب مساله جوانان به عنوان يك معضل اجتماعي در سال هاي پس از جنگ تحميلي برجسته شد. اگر از ديدگاه نسلي به جوانان ايران بنگريم، بررسي تاريخ سياسي و اجتماعي ايران سه نسل را در دوران ۲۵ ساله پس از انقلاب تشخيص خواهيم داد. نسل اول جوانان كه در دهه ۱۳۳۰ و نيمه دهه ۱۳۴۰ به دنيا آمده بودند و انقلاب را به ثمر رسانيدند و صاحب و وارث مديريت كشور شدند و اكنون دوران ميان سالي خود را مي گذرانند.

- نسل دوم نسلی است که در سال های دهه ی ۱۳۴۰ و نیمه ۱۳۵۰ به دنیا آمده بودند، انقلاب را در دوران کودکی و نوجوانی خود دیده اند، سال های جنگ را تجربه کردند و احیاناً در آن شرکت داشتند. نسل سوم نسلی است که در سال های دهه ۶۰ به دنیا آمده و در دوران بازسازی پس از جنگ بزرگ شده و ارزش های آن را درونی کرده اند. نسل سوم در شرایطی جامعه پذیر شدند که با جامعه پذیری نسل دیروز متفاوت است. نسل امروز، نسل ماهواره و ارتباط گسترده و استفاده از اینترنت است، چیزی که در فرایند جامعه پذیری نسل اول و دوم جامعه پس از انقلاب نبوده است. بنابراین، الگو و سبک زندگی متفاوتی ایجاد شده است (سراج زاده، ۱۳۸۰، ۱۳)

- تفاوت های دانشی، گرایشی و رفتاری زیادی بین این نسل و نسل های قبل از آن به وجود آمده است، به طوری که با وجود زندگی در **یک فضای فرهنگی، اطلاعات و گرایش ها و رفتارهای متفاوتی** ایجاد شده است. به بیان دیگر، شکاف نسلی قابل ملاحظه ای مشاهده می شود.

تفاوت های دانشی، گرایشی و رفتاری

- وسایل ارتباط جمعی بین المللی مانند ماهواره، اینترنت و ویدئو در روند جامعه پذیری این جوانان حضوری فعال داشتند و این مساله باعث ایجاد خرده فرهنگ هایی در میان آنان شده که بعضا مشابه انواع غربی آن است و سبک های زندگی غربی را رواج بیشتری داده است. این سبک های جدید زندگی که شباهت کمی به سبک زندگی سنتی گذشته دارد، روی انتخاب های روزمره این نسل تاثیر زیادی داشته است و از آن جا که جامعه جدید مشحون از این انتخاب ها است، هویت اجتماعی جوانان را متفاوت از نسل قبل از خودش شکل داده است.

ایجاد خرده فرهنگ ها

- هویت اجتماعی این جوانان تحت تاثیر رسانه های مرجع بین المللی و جهانی شکل یافته است و تصویری از دنیای اجتماعی و جهانی ارایه می کند که به صورت بازتابی بر نگرش ها و ارزش ها و در کل هویت آن ها تاثیری غیر قابل انکار دارد. آن ها دنیایی را از طریق رسانه ها مشاهده می کنند که با وضعیتی که در آن زندگی می کنند، تفاوت های زیادی دارد.

رسانه های مرجع بین
المللی و جهانی

- آن ها از این بازار بخش هایی را اقتباس می کنند که با ویژگی های بومی آن ها سازگار باشد و ترکیبات و پیوندهای جدیدی را به وجود می آورند و نوعی چهل تکه سازی فرهنگی از سوی این کاربران فعال به وجود می آید. آنچه در حال رخ دادن است، عبارت است از تفکیک هویت های مختلف افراد و از این طریق پاسخ انعطاف پذیر به متقاضیان فرهنگی و اجتماعی در حال تحول (شهابی، ۱۳۸۰، ۹۲-۹۷)

چهل تکه سازی فرهنگی

- از جمله تفاوت های دانشی و گرایشی متفاوت نسل جوان و نسل قبل از آن، می توان به تفاوت در نگرش ها اشاره کرد. نگرش ها از آن جا که مقدمه رفتار محسوب می شوند، اهمیت زیادی یافته اند. فیش باین و آیزن معتقدند که ایجاد قصد و نیت، خود تابع دو متغیر دیگر است: نگرش نسبت به آن و هنجار ذهنی. **مورد اول** یک موضوع فردی و شخص است که طی آن فرد انجام یک رفتار را از نظر خودش ارزیابی می کند که آیا خوب یا بد است و **متغیر دوم** منعکس کننده نفوذ و فشار اجتماعی است که شخص آن را برای انجام کاری احساس و ادراک می کند. میزان تاثیر این متغیرها در به وجود آمدن نیت همیشه یکسان نیست و میزان تاثیر به شرایط فرد و جامعه آماری بستگی دارد (رفیع پور، ۱۳۷۲: ۹؛ از کمپ و شولتز ۲۰۰۵: ۱۱)

- از متغیرهای موجود در مدل فیش باین و آیزن متغیر، ارزیابی فایده و هنجار ذهنی مد نظر است. در مورد مسئله مهاجرت، ارزیابی فایده های مهاجرت برای فرد نیز در نظریه لی به صورت فایده های مهاجرت که در قالب درک جاذبه های مقصد مهاجرت و دوری از عوامل دافعه در مبدا مهاجرت موجود است، در نظر گرفته شده است. ساپ و هارود در کنار متغیرهای نظریه فیش باین و آیزن متغیر دیگری را نیز به نام پذیرش اجتماعی در نظر گرفتند. آن ها معتقدند که انتظارات اجتماعی در پیدایش قصد و نیت موثر است.

ارزیابی فایده و هنجار ذهنی

- به این منظور آن ها به نظریه گروه مرجع رجوع می کنند و آن را گروهی می دانند که نقش یک چهارچوب مرجع را ایفا کرده و آن را گروهی می داند که عقاید یک سیستم اجتماعی وسیع تر را منعکس می کند. این گروه **یک چارچوب ارزشیابی** را به وجود می آورد که بر اساس آن اعضاء سیستم اجتماعی یا گروه، خود و دیگران را ارزیابی و کنترل می نمایند. بنابراین هر آنچه که در این گروه ها به عنوان یک مقیاس ارزشی گروه جا بیافتد. بر روی **قضاوت و ارزشیابی افراد نسبت به خودشان** (هویت) و **هر موضوع دیگری** (مانند مهاجرت) تاثیر می گذارد.

- آن ها برای اندازه گیری این متغیر، نظر والدین (خانواده) و دوستان را انتخاب کرده اند (رفیع پور، ۱۳۷۴، ۱۲-۱۳) این منظر در مورد گروه های مرجح با جامعه شناسی جوانی و نظریه گیدنز نیز همخوانی دارد. در تحقیق حاضر نیز گروه مرجع به همین دو گروه مورد توجه قرار گرفته است.

گروه های مرجح با جامعه
شناسی جوانی

- با توجه به بحث های مطرح شده می توان گفت که برای بررسی نگرش جوانان نسبت به مهاجرت باید چند مسئله بسیار مهم مورد توجه قرار گیرد. جامعه شناسی جوانی و نظریات مرتبط با آن نشان داده است که نمی توان از جوان سخن گفت و هویت و سبک زندگی او را در نظر نگرفت. هویت یکی از مهم ترین مقولاتی است که در زمینه جامعه شناسی جوانی قرار گرفته است و تقریبا همه کنش های جوانان تحت تاثیر شرایط شکل گیری و قوت و ضعف مولفه های آن قرار دارد. مفهوم سبک زندگی نیز با توجه به شرایط دنیای جدید روی نگرش های موجود تاثیر چشم گیری دارد و باید حتما در نظر گرفته شود.

- یکی از مهم ترین عوامل موثر بر انتخاب سبک های زندگی سرمایه در دسترس فرد است. بنابراین سرمایه های اجتماعی و فرهنگی جوانان نیز باید در نظر گرفته شود. در این مدل ارزیابی فایده طبق نظریه فیش باین و آیزن یکی از عوامل موثر بر نگرش تعریف شده و به صورت تصور نسبت به عوامل دافعه در کشور مبدا و عوامل جاذبه در کشور مقصد (طبق نظریه لی) اندازه گیری شده است.

عوامل دافعه در کشور مبدا و عوامل
جاذبه در کشور مقصد (طبق)

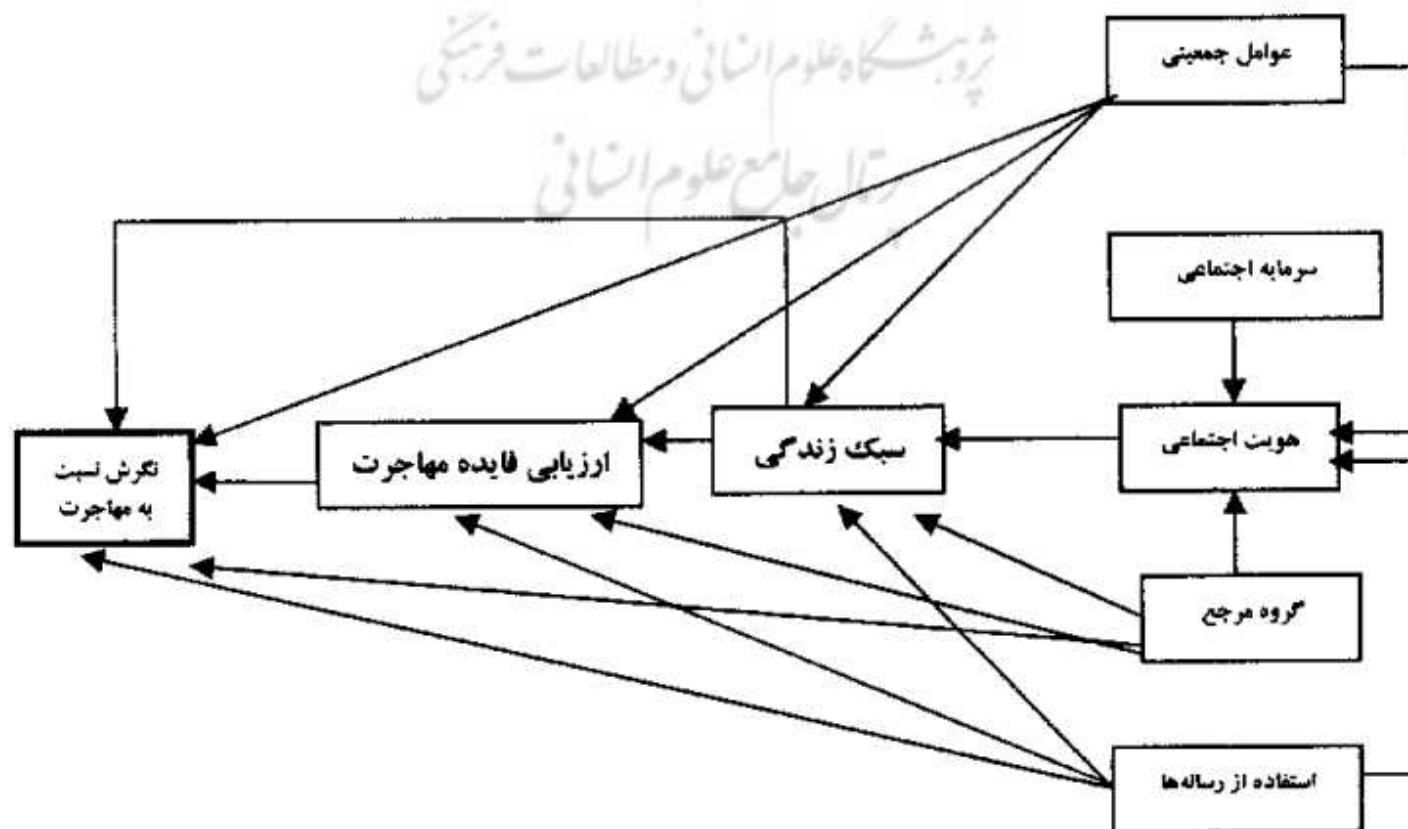
- طبق نظریه فیش باین و آیزن هنجار ذهنی فرد را می سازد. بنابراین متغیر گروه مرجع در مدل ناظر به همین عامل تاثیرگذار در نظر گرفته شده است. طبق نظریه لی علاوه بر عوامل جاذبه و دافعه که به صورت ارزیابی فایده مهاجرت وارد مدل شده اند، عوامل شخصی و جمعیتی و عوامل مداخله گر نیز بر نگرش نسبت به مهاجرت تاثیر می گذارند.

ارزیابی فایده مهاجرت

- عوامل جمعیتی شامل سن، جنس، وضعیت تاهل و تعداد فرزند در مدل وارد شده اند. عوامل واسطه در مدل تحقیق را متغیرهایی از قبیل پذیرش سبک زندگی غربی، هویت اجتماعی تشکیل می دهند که هر یک مستقیماً یا با واسطه بر نگرش نسبت به مهاجرت موثر خواهد بود، به این ترتیب مدل تحقیق علاوه بر این که مدل مهاجرتی لی و نظریه نگرش فیش باین و آیزن را در نظر دارد، به خصوصیات مربوط به جوانان به خصوص سبک زندگی جوانی و هویت نیز توجه داشته است. نمودار شماره ۱ مدل تحقیق را نشان می دهد.

پذیرش سبک زندگی غربی،
هویت اجتماعی

نمودار ۱- مدل تحقیق

- بر اساس مدل ارائه شده، فرضیات اصلی تحقیق به صورت زیر مطرح می شوند:
- ۱- بین ارزیابی فایده مهاجرت و نگرش نسبت به مهاجرت رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲- بین نگرش گروه مرجع (خانواده، دوستان) نسبت به مهاجرت و نگرش نسبت به مهاجرت رابطه معناداری وجود دارد.
- ۳- بین سن و نگرش نسبت به مهاجرت رابطه معناداری وجود دارد.

- ۴- بین میزان درآمد و نگرش نسبت به مهاجرت رابطه معناداری وجود دارد.
- ۵- بین نگرش دختران و پسران در مورد مهاجرت تفاوت معناداری وجود دارد
- ۶- بین نگرش مجردین و متاهلین نسبت به مهاجرت تفاوت معناداری وجود دارد.
- ۷- بین میزان پذیرش سبک زندگی جدید و نگرش نسبت به مهاجرت رابطه معناداری وجود دارد.
- ۸- بین میزان استفاده از رسانه ها و نگرش نسبت به مهاجرت رابطه معناداری وجود دارد.

روش شناسی

- این تحقیق به لحاظ روش شناسی مبتنی بر رویکرد کمی است. روش استفاده در این پژوهش، روش پیمایشی است و از تکنیک جمع آوری اطلاعات به روش پرسشنامه استفاده می کند. طبق تحقیق انجام شده درباره جوانی (روش، ۱۳۸۲) سن جوانی برای دختران ۱۳ تا ۲۹ سال و برای پسران ۱۵ تا ۲۹ سال برآورد شده است. در این تحقیق با توجه به ماهیت تحقیق و متغیرهایی که باید اندازه گیری شوند، سن ۱۸-۲۹ سال در نظر گرفته شد. حجم نمونه این تحقیق طبق جدول لین با ۳ درصد خطای نمونه گیری و ۹۵ درصد اطمینان، ۸۸۸ نفر برآورده شد (لین، ۱۹۷۸: ۵۰۳)

- شیوه نمونه گیری در این تحقیق «نمونه گیری تصادفی چند مرحله ای» است که به صورت تصادفی صورت می گیرد و برای انجام آن از بلوک بندی مرکز امار ایران استفاده شده است. در این نوع نمونه گیری کسب نمونه نهایی متضمن انتخاب چند نمونه مختلف است که برای انجام آن ابتدا باید از میان مناطق نمونه ای انتخاب گردد بدوا از میان مناطق بزرگ شهر شیراز نمونه گیری می شود و رفته رفته از هر منطقه بزرگ مناطق کوچک تری نمونه گیری می شود.

- نهایتاً کار به **انتخاب نمونه ای تصادفی از خانوارها و انتخاب افراد در خانوارهای منتخب** ختم می شود (دواس، ۱۳۷۶: ۷۴) پرسشنامه با توجه به فرضیات و متغیرهای تحقیق به صورت محقق ساخته و با استفاده از گویه هایی به صورت طیف لیکرت تدوین شده اند

- در این پرسشنامه متغیرهای مستقل و وابسته به صورت مجزا اندازه گیری شده اند. به این صورت متغیرهای سن و میزان درآمد به صورت فاصله ای بر مبنای سال و هزار تومان اندازه گیری شده اند. متغیر جنس متغیر اسمی دو شقی و متغیر وضعیت تاهل متغیر اسمی سه شقی هستند. ارزیابی فایده مهاجرت با استفاده از گویه هایی به صورت طیف لیکرت و با عنایت به عوامل جاذبه و دافعه اندازه گیری شده است.

سن و میزان درآمد

- در این مورد **نمره گذاری** طوری بوده است که نمره بالاتر در این طیف نشان دهنده ارزیابی مثبت نسبت به مهاجرت باشد و نمره پایین ارزیابی منفی پاسخگو نسبت به مهاجرت را نشان دهد. متغیر گروه مرجع شامل نگرش دوستان و اعضای خانواده فرد (پدر، مادر، خواهر برادر و همسر) درباره مهاجرت است. در این مورد هم نمره گذاری طوری انجام شده است که نمره بالاتر نشان دهنده نگرش مثبت خانواده و دوستان نسبت به مهاجرت باشد و نمره پایین نگرش منفی آن ها را نشان دهد. متغیر میزان استفاده از رسانه ها نشان می دهد که پاسخگو در طول هفته چقدر از دو گروه رسانه های جمعی (رادیو و تلویزیون، روزنامه ها و مجلات، کتاب و فیلم) و فن آوری های اطلاعاتی جدید (شبکه های ماهواره ای، سایت های اینترنتی، بازی های کامپیوتری،

- استفاده از اتاق های گفت و گوی اینترنتی یا چت و پیام کوتاه یا (SMS) استفاده می کند. این متغیر نیز با استفاده از یک طیف پنج قسمتی و به صورت فاصله ای اندازه گیری شده است. متغیر سرمایه اجتماعی با سه مولفه منابع، شبکه اجتماعی و اعتماد اجتماعی به صورت طیف لیکتر و در سطح فاصله ای اندازه گیری شده است. برای اندازه گیری سرمایه فرهنگی در این تحقیق از میزان تحصیلات سود برده ایم. نمره سرمایه فرهنگی در این تحقیق از جمع سال های تحصیل فرد، پدر و مادر و همسر او به دست آمده است

سه مولفه منابع، شبکه اجتماعی و
اعتماد اجتماعی

- و بنابراین بار هم در سطح فاصله ای اندازه گیری شده است. متغیر سبک زندگی با استفاده از نمره گذاری عینی اندازه گیری شده است، به این صورت که در ابتدا فعالیت هایی که نشان دهنده سبک زندگی جدید است، مشخص گردید و سپس از پاسخگو خواسته شد تعداد دفعه ای را که در هفته یا در ماه به این فعالیت ها می پردازد، مشخص کند.

سطح فاصله ای

- در این مورد فعالیت های خاص پسران و دختران به صورت مجزا سوال شده است. نمره بالا در این طیف نشان می دهد که پاسخگو سبک زندگی جهت تامین اعتبار طیف های به کار رفته در سنجش متغیرها، با استفاده از مفاهیم موجود در چارچوب نظری تحقیق هر متغیر با استفاده از تعاریف نظری موجود به صورت یک سازه عملیاتی با توجه به **سازه های تئوریک** مفهوم بندی شده است (اعتبار محتوایی). ضریب همبستگی بین گویه های هر طیف نیز محاسبه شده است.

ضریب همبستگی

- به منظور دستیابی به پایایی لازم، ابتدا پرسشنامه اولیه تدوین گردید و بر روی ۱۰۰ نفر از افراد نمونه مورد بررسی، پیش آزمون صورت گرفت. **آنگاه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ گویه های ناهمساز و نامتناسب از پرسشنامه حذف شد.** به علاوه از روش آزمون-آزمون مجدد نیز برای تامین پایایی استفاده شد. برای این منظور تعداد ۳۰ پرسشنامه به فاصله یک هفته به تعدادی از افراد جامعه آماری ارائه و همبستگی طیف های پرسشنامه در اندازه گیری اول و دوم با یکدیگر مقایسه گردید.

جدول ۱ - آلفای کرونباخ مربوط به طیف‌های مختلف موجود در پرسشنامه

طیف	ضریب آلفا آزمون مقدماتی	ضریب آلفا آزمون اصلی
نگرش نسبت به مهاجرت	۰/۸۳	۰/۹۰
هویت	۰/۷۷	۰/۷۰
ارزیابی فایده مهاجرت	۰/۷۷	۰/۷۹
گروه مرجع	۰/۹۱	۰/۹۰
میزان استفاده از رسانه‌ها	۰/۶۵	۰/۶۵

جدول ۲_ ضریب همبستگی میان متغیرهای تحقیق در آزمون_ آزمون دوباره

متغیر	ضریب همبستگی	سطح معناداری
نگرش نسبت به مهاجرت	۰/۸۸۲	۰/۰۰۰
هویت	۰/۷۰۴	۰/۰۰۰
ارزیابی فایده مهاجرت	۰/۵۸۳	۰/۰۰۰
گروه مرجع	۰/۷۰۳	۰/۰۰۰
میزان استفاده از رسانه‌ها	۰/۸۱۶	۰/۰۰۰
سبک زندگی	۰/۶۳۱	۰/۰۰۰
سرمایه اجتماعی	۰/۶۵۰	۰/۰۰۰
سرمایه فرهنگی	۰/۹۰	۰/۰۰۰

- به علاوه از روش Test-Retest نیز برای تامین پایایی همه متغیرها (از جمله متغیرهایی که به صورت طیف اندازه گیری نشده اند) استفاده شد. برای این منظور **تعداد ۳۰ پرسشنامه به فاصله یک هفته** به تعدادی از افراد جامعه آماری ارائه و همبستگی طیف های پرسشنامه را در اندازه گیری اول و دوم با یکدیگر مقایسه گردید.

- پس از جمع آوری اطلاعات، پرسشنامه ها کدگذاری و وارد کامپیوتر گردید و سپس تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از نرم افزارهای SPSS و liserl انجام شد. جنسیت به صورت متغیر تصنعی با دو ارزش صفر و یک کدگذاری شده است. مدل تحقیق با استفاده از نرم افزار Liserl و به روش تحلیل مسیر مورد بررسی قرار گرفت.

یافته ها

- سن پاسخ گویان بین ۱۸ تا ۲۹ سال بوده است. سن ۱۸ و ۲۰ سال دارای بیشترین فراوانی بوده است. میانگین سنی پاسخگویان ۲۲/۴۸ سال با انحراف معیار ۳/۶۴ محاسبه شده است. نزدیک به ۳۰ درصد از پاسخگویان متاهل بوده اند. ۶۹ درصد مجرد و ۱ درصد از پاسخگویان نیز بدون همسر خود زندگی می کرده اند. جدول ۳ توصیف اندازه گیری متغیرهای اصلی تحقیق را که در سطح فاصله ای اندازه گیری شده اند، نشان می دهد.

جدول ۳- توصیف اندازه گیری متغیرهای اصلی تحقیق

متغیر	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار	واریانس
ارزیابی فایده مهاجرت	۸۵۶	۳۹	۱۱۷	۸۲/۴۵	۱۲/۰۱	۱۴۴/۳۰
هویت	۸۶۱	۳۶	۹۱	۶۹/۸۷	۸/۶۴	۷۴/۵۴
سرمایه اجتماعی	۷۵۵	۱۷	۱۳۴	۶۸/۶۱	۲۵/۲۹	۶۳۹/۶۴
گروه مرجع	۷۲۴	۱	۱۳۷	۴۵/۰۵	۲۳/۶۹	۵۶۱/۵۳
نگرش به مهاجرت	۸۶۵	۲۸	۱۱۹	۶۸/۵۲	۱۴/۵۴	۲۱۱/۳۲
سبک زندگی	۷۹۵	۰	۸۰۹	۱۰۵/۲۵	۱۰۱/۵۸	۱۰۳۱۸/۳۱
میزان استفاده از رسانه‌ها	۸۳۷	۰	۳۶	۹/۲	۴/۶۹	۲۲

- نگاهی به نتایج ارائه شده در جدول ۳ نشان می دهد که متغیرهای ارزیابی فایده مهاجرت و نگرش نسبت به مهاجرت با توجه با انحراف معیار نسبت به دامنه تغییرات متغیر، پراکندگی نرمالی را نشان داده اند. در میان متغیرهای ارائه شده در جدول، تنها متغیر سبک زندگی است که انحراف معیار آن از دامنه تغییرات متغیر بیشتر است و پراکندگی این متغیر را نشان می دهد..

- این امر به دلیل تعدد شاخص های اندازه گیری برای این متغیر بوده که واریانس آن را افزایش داده است. به علاوه خود این متغیر نیز ماهیتا واریانس آن را افزایش داده است. به علاوه خود این متغیر نیز ماهیتا واریانس زیادی در میان جوانان دارد که در توصیف این متغیر خود را نشان داده است. بقیه متغیرها میزان پراکندگی مناسبی نشان داده اند و انحراف آن ها از توزیع نرمال کم است

میزان پراکندگی

جدول ۴- ضریب همبستگی پیرسون میان متغیرهای تحقیق و نگرش نسبت به مهاجرت

متغیر	نگرش نسبت به مهاجرت
جاذبه‌های مقصد	۰/۵۱۴**
دافعه‌های مبدأ	۰/۳۸۴**
ارزیابی کلی	۰/۵۳۸**
نظر خانواده نسبت به مهاجرت	۰/۴۴۲**
نظر دوستان نسبت به مهاجرت	۰/۴۰۱**
میزان استفاده از رسانه‌ها	۰/۲۲۴**
نظر گروه مرجع به‌طور کلی	۰/۴۸۸**
سن	-۰/۰۹۷*
درآمد	۰/۰۱۱
هویت اجتماعی	-۰/۴۴۹**
سبک زندگی	۰/۲۵۹**

** : $p < 0.001$ * : $P < 0.05$

- ارزیابی فایده مهاجرت با نگرش نسبت به مهاجرت رابطه مثبت و معناداری دارد. یعنی هر چه دافعه مبدا و جاذبه مقصد در نظر فرد بیشتر باشد، نگرش او نسبت به مهاجرت مثبت است، ارزیابی کلی مهاجرت نیز رابطه معناداری با نگرش نشان داده است. شدت روابط نشان می دهد که جاذبه های مقصد رابطه قوی تری با نگرش دارند تا دافعه مبدا، یعنی تصویر سعادت آمیزی که از کشورهای توسعه یافته در ذهن افراد وجود دارد، نگرش افراد را به مهاجرت مثبت می کند.

- نگرش افراد نسبت به مهاجرت با نگرش خانواده، دوستان و رسانه ها نسبت به این مقوله رابطه مثبت و معنی داری نشان داده است. همه این روابط در حد بیش از ۹۹ درصد اطمینان معنادار هستند. یعنی هرچه نگرش خانواده، دوستان و میزان استفاده از رسانه ها بیشتر باشد، نگرش فرد نسبت به مهاجرت مثبت تر است. در این میان خانواده نقش مهم تری بازی می کند.

• **ضریب همبستگی پیرسون** نشان می دهد که **هر چه سن بالاتر باشد، نگرش نسبت به مهاجرت منفی تر است**. یعنی جوان ترها نگرش مثبتی نسبت به مهاجرت دارند. با توجه به شدت رابطه بسیار ضعیف و نزدیک به صفر است. این امر به دلیل بازه کنترل شده سنی (۱۸-۲۹ سال) است. رابطه میان درآمد خانواده و نگرش نسبت به مهاجرت در سطح ۹۵ درصد اطمینان معنادار نبوده است و نگرش جوانان به مهاجرت ارتباطی با درآمد خانوادگی آن ها نداشته است.

- رابطه میان نگرش نسبت به مهاجرت و هویت منفی و معنادار است با توجه به این که نمرات بالای هویت نشان گر میزان پایبندی به عناصر سنتی هویت است، این نتیجه نشان می دهد که هر چه هویت اجتماعی جوان مدرن تر باشد، نگرش مثبت تری نسبت به مهاجرت ابراز کرده است.

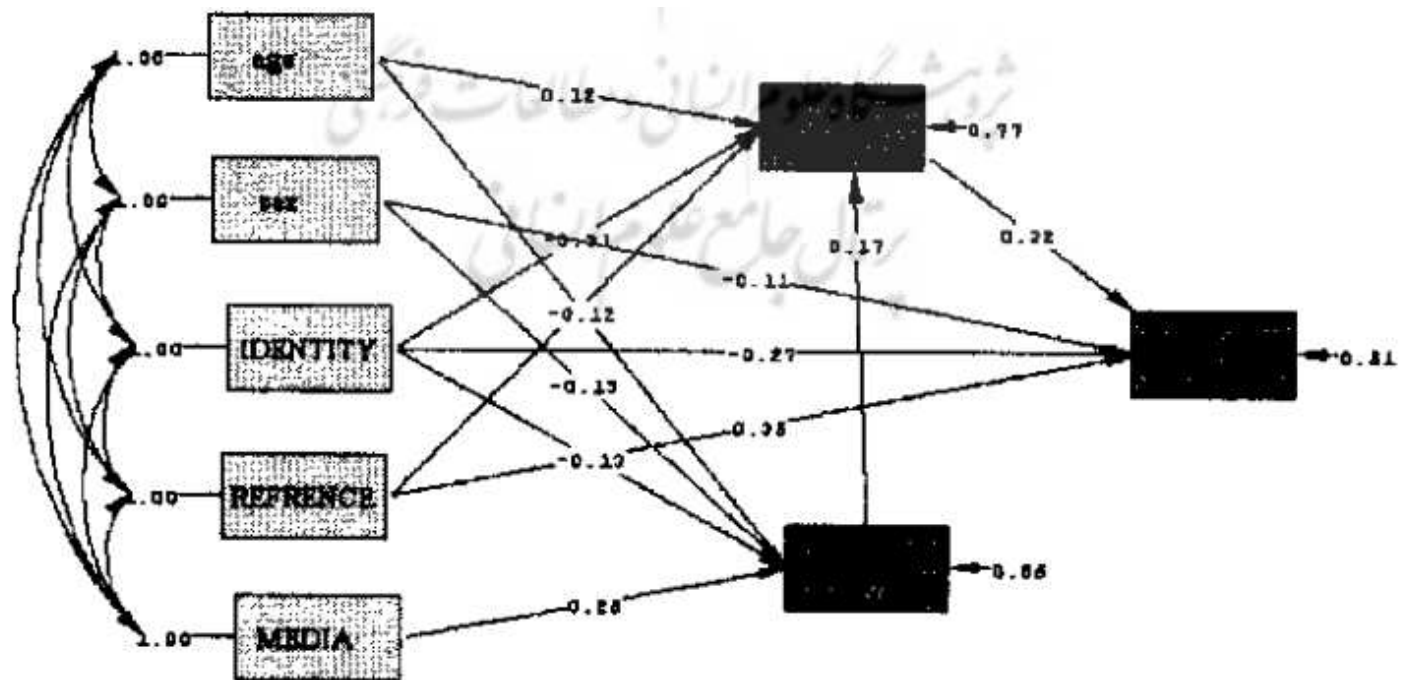
عناصر سنتی هویت

- همین رابطه برای میزان پذیرش سبک زندگی جدید و نگرش نسبت به مهاجرت مشاهده می شود، یعنی هر چه فرد در انتخاب های روزمره زندگی برای **ارتباطات**، **نوع غذا**، **تفریح** و **ورزش** از زندگی سنتی بیشتر جدا شده باشد، نگرش مثبت تری نسبت به مهاجرت نیز خواهد داشت.
- با توجه با این که متغیر وضعیت تاهل و جنیست متغیر اسمی هستند، از آزمون T مستقل در مورد آن استفاده شده است. در این مورد با توجه به این که گروه بدون همسر تنها یک درصد از پاسخگویان را تشکیل می داد، آن را با گروه مجرد در نظر گرفته ایم.

جدول ۵ - آزمون T نگرش نسبت به مهاجرت با توجه به وضعیت تأهل

وضعیت تأهل	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد	T	Sig T
مجرد	۶۰۵	۶۹/۹۱	۱۴/۵۸	۰/۵۹	۴/۴۱	۰/۰۰۰
متاهل	۲۶۰	۶۵/۲۸	۱۳/۹۴	۰/۸۶		
پسر	۳۲۹	۷۱/۳۰۰	۱۳/۹۱	۰/۷۶۶	۶/۲۱	۰/۰۰۰
دختر	۵۳۵	۶۶/۱۶	۱۴/۴۳	۰/۶۲۴		

- جدول ۵ نشان می دهد که تفاوت معناداری میان افرادی که وضعیت تاهل متفاوتی دارند، در نگرش نسبت به مهاجرت وجود دارد و این تفاوت با اطمینان بیش از ۹۹ درصد معنادار است. میانگین ها نشان می دهد که مجردین نظر مثبت تری درباره مهاجرت داشته اند. این تفاوت معنادار در میان دختران و پسران نیز مشاهده شده است. میانگین ها نشان می دهد که پسران نسبت به دختران نظر مثبت تری در مورد مهاجرت ابراز کرده اند. این تفاوت از تفاوت موجود میان مجردین و متاهلین بیشتر است.
- و بالاخره مدل تحقیق با استفاده از نرم افزار لیزرل مورد ارزیابی واقع شد و نتیجه زیر از آن به دست آمد.

Chi-Square=29.97, df=6, P-value=0.00004, RMSEA=0.067

- اعدادی که روی هر مسیر نشان داده شده است، همبستگی میان متغیرها است و شدت رابطه میان آن‌ها را نشان می‌دهد. مدل تحقیق نشان می‌دهد که ارزیابی فایده مهاجرت، جنیست، هویت اجتماعی و نظر گروه مرجع نسبت به مهاجرت، با نگرش نسبت به مهاجرت رابطه مستقیمی داشته‌اند. سن، سبک زندگی و میزان استفاده از رسانه‌ها نیز فقط به صورت غیر مستقیم بر این متغیر تاثیر داشته‌اند. ارزیابی فایده مهاجرت به طور مستقیم بر نگرش نسبت به مهاجرت تاثیر گذاشته است و رابطه مثبت و معناداری با شدت $r=0/32$ بین آن‌ها مشاهده می‌شود.

سن، سبک زندگی و میزان استفاده از رسانه‌ها

- یعنی هر چه ارزیابی فایده مهاجرت مثبت باشد، نگرش نسبت به آن نیز مثبت تر است. از میان متغیرهایی که مستقیماً به متغیر وابسته تاثیر کرده اند، نظر گروه مرجع (خانواده و دوستان) و ارزیابی فایده مهاجرت مهم تر از بقیه است و رابطه قوی تری با متغیر وابسته نشان داده است ($r=0/35$) همبستگی این متغیر با نگرش نسبت به مهاجرت نشان می دهد که هر چه نظر خانواده و دوستان نسبت به مهاجرت بهتر باشد، نگرش فرد نسبت به مهاجرت نیز مثبت تر است ($r=0/32$) (فرضیه ۱)

- رابطه بین جنیست و نگرش نشان می دهد که پسران نگرش مثبت تری نسبت به مهاجرت ابراز کرده اند ($r=0/11$) (فرضیه ۳) مسیر متغیر هویت به نگرش نسبت به مهاجرت نشان می دهد که هر چه پاسخ گویان هویت سنتی تری را برای خود تثبیت کرده باشند، نگرش آنها نسبت به مهاجرت منفی تر خواهد بود ($r=-0/27$) و برعکس هر چقدر افراد هویت جدید تری داشته باشند، نگرش مثبت تری نسبت به مهاجرت خواهند داشت.

- بررسی اثرات غیر مستقیم نیز نشان می دهد که هر چه سن پاسخ گویان بالاتر باشد، ارزیابی بهتری از فایده مهاجرت دارند ($r=0/12$)، اما جوان تر ها سبک زندگی مدرن را بیشتر می پسندند ($r=-0/12$) یعنی رابطه سن و میزان پذیرش سبک زندگی جدید منفی و معنادار است. به علاوه پسران سبک زندگی جدید را بیشتر از دختران پذیرفته اند و رابطه معناداری میان جنسیت و سبک زندگی نیز مشاهده می شود ($r=-/013$). سبک زندگی نیز تاثیر خود را از طریق ارزیابی فایده مهاجرت بر نگرش نسبت به مهاجرت اعمال می کند ($r=0/17$) به این معنا که هر چه گرایش جوانان به سبک های جدید زندگی بیشتر باشد، ارزیابی مثبت تری از مهاجرت خواهند داشت.

جنسیت و سبک زندگی

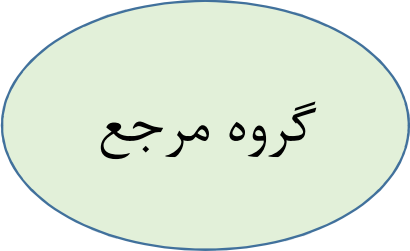
- هویت اجتماعی با ارزیابی فایده مهاجرت رابطه منفی و معناداری نشان داده شده است، به این صورت که افرادی که هویت اجتماعی سنتی دارند، ارزیابی منفی تری نسبت به فایده مهاجرت ابراز می کنند ($R = -0/31$) و برعکس همچنین افرادی که هویت اجتماعی سنتی دارند، سبک زندگی سنتی تری را نیز پذیرفته اند ($r = -/13$) و کسانی که هویت اجتماعی شان کمتر سنتی است، سبک زندگی جدید را بیشتر پذیرفته اند.

- نظر گروه مرجع (خانواده و دوستان) بر ارزیابی پاسخ گویان از فایده مهاجرت تاثیر مثبت و معناداری داشته است، به این معنا که هر چه خانواده و دوستان فرد نظر مثبت تری نسبت به مهاجرت ابراز کرده اند، ارزیابی پاسخ گویان نیز از فایده مهاجرت مثبت تر بوده است ($r=0/32$) میزان استفاده از رسانه ها نیز بر سبک زندگی انتخابی فرد تاثیر می گذارد، یعنی فرد هر چه بیشتر از رسانه ها استفاده کند، سبک زندگی جدید را بیشتر می پذیرد ($r=0/26$) بررسی مدل نشان می دهد که متغیرهای سرمایه اجتماعی (طبقه اجتماعی، رتبه شغلی و اعتماد اجتماعی) و درآمد خانواده از مدل پیشنهادی حذف شده اند.

سبک زندگی جدید

- از میان متغیرهای زمینه ای، متغیر سن رابطه مستقیم با نگرش نسبت به مهاجرت نشان نداده است و تاثیر خود را از طریق ارزیابی فایده مهاجرت و سبک زندگی بر نگرش اعمال کرده است. جنیست با ارزیابی فایده مهاجرت رابطه نشان نداده است، یعنی تفاوت جنسیتی در ارزیابی فایده مهاجرت دیده نمی شود و این تفاوت مستقیماً در نگرش نسبت به مهاجرت و سبک زندگی مشاهده شده است و تاثیر خود را بر ارزیابی فایده مهاجرت از طریق تفاوت در سبک زندگی اعمال کرده است.

- نظر گروه مرجع (خانواده و دوستان) نسبت به مهاجرت بر سبک زندگی تاثیری نشان نداده است. صرف استفاده از رسانه ها نیز بر ارزیابی فایده مهاجرت و نگرش نسبت به آن موثر نبوده است و تاثیر خود را از طریق سبک زندگی بر این دو متغیر اعمال کرده است

گروه مرجع

- اعدادی که کنار هر متغیر وابسته مشاهده می شود، مقدار خطای موجود در تبیین واریانس آن است. همان طور که مشاهده می شود، میزان خطا از اولین متغیر واسطه (سبک زندگی) تا متغیر وابسته کاهش یافته است، به طوری که متغیر سبک زندگی $0/86$ خطا را همراه خود دارد. این مقدار خطا در متغیر واسطه بعدی یعنی متغیر ارزیابی فایده مهاجرت به $0/77$ کاهش یافته و در نهایت متغیر وابسته تحقیق با $0/51$ خطا ظاهر شده است. این امر نشان دهنده این است که اولاً مدل ارائه شده توانسته است 49 درصد واریانس نگرش نسبت به مهاجرت را تبیین نماید و ثانیاً نشان دهنده طبیعت علی مدل تحقیق می باشد.

طبیعت علی مدل

بحث و نتیجه گیری

- در این بخش از تحقیق به بیان نتایج تحقیق و بررسی آن می پردازیم. مدل به دست آمده نسبت به مدل پیشنهادی تحقیق تفاوت زیادی را نشان می دهد. در این مدل متغیرهای سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی وجود ندارند و هویت اجتماعی مانند یک متغیر مستقل عمل می کند.

- هویت هم مستقیماً و هم با واسطه سبک زندگی و ارزیابی فایده مهاجرت بر نگرش تاثیر می گذارد. رابطه هویت و سبک زندگی چارچوب نظری تحقیق و نظریه گیدنز مورد انتظار بوده است. طبق چارچوب نظری تحقیق، هویت هر فرد روایتی است که او از خود در ذهن داشته و هر روز از گذر انتخاب هایی که صورت می دهد، آن را جرح و تعدیل و تثبیت می کند. سبک های نیز مجموعه عملکرد هایی هستند که بعد از گذشتن از صافی انتخاب ها انجام شده و رفتارها و انتخاب هایی را نشان می دهند که موید هویت شخصی فرد هستند (گیدنز، ۱۳۷۸)

انتخاب

- با این تعریف از هویت می توان رابطه هویت و ارزیابی فایده مهاجرت را نیز درک کرد. نوع انتخاب های فرد در موقعیت های گوناگون نشانگر موضع گیری او نسبت به شرایط است و این موضع گیری ها در مورد شرایط موجود در موطن پاسخگویان و شرایطی که تصور می کند در کشورهای پیشرفته وجود دارد، ارزیابی پاسخگو از فایده مهاجرت را می سازد. بنابراین این رابطه در مدل نیز از چارچوب نظری تحقیق قابل استنتاج می باد، تایید این رابطه با توجه به داده های تحقیق نشانگر این موضوع است که فرد با توجه به نوع هویت انتخابی خود به گزینه هایی بیشتر اهمیت می دهد که روایت او از خودش را قوت بیشتری ببخشد و تثبیت نماید.

هویت انتخابی خود

- از آن جا که هر انتخابی بر پایه یک ارزیابی آگاهانه یا ناآگاهانه و وجهه نظرات شخص صورت می گیرد، ارزیابی های فرد را نیز تحت تاثیر قرار می دهد. به همین ترتیب است که ارزیابی افراد نسبت به فایده مهاجرت متاثر از هویت آن ها است.

ارزیابی آگاهانه یا ناآگاهانه و وجهه نظرات شخص

- این نتیجه متضمن این پیام است که اگر روایت جوانان از خودشان (هویت) دارای عناصری باشد که شرایط عینی موجود برای آن ها گزینه های لازم را فراهم نیاورد، گزینه مهاجرت اهمیت بیشتری پیدا می کند. هر چه فرد هویت سنتی تری را پذیرفته باشد، در مورد مهاجرت از کشور نگرش منفی تری خواهد داشت. یعنی هر چه هویت اجتماعی جوانان بیشتر به سمت انتخاب های جدید تمایل پیدا می کند، نگرش نسبت به مهاجرت نیز مثبت تر می شود. شاید دلیل این مطلب این است که ارزش های رسمی جامعه ایرانی نسبت به این نوع هویت نگرش چندان مثبتی ندارد

شرایط عینی موجود

شاید دلیل این مطلب این است که ارزشهای رسمی جامعه ایرانی نسبت به این نوع هویت نگرش چندان مثبتی ندارد و ظرفیت پاسخ به الزامات این نوع هویت را دارا نیست، بنابراین کسانی که مولفه های هویتی جدید تر را انتخاب می کنند، نگرش مثبت تری نسبت به مهاجرت پیدا می کنند. با توجه به این که جوانی دوره تغییر و نوخواهی محسوب می شود و اکثر تغییرات اجتماعی از این گروه منشا می گیرد، جامعه باید در خود ظرفیت پذیرش و تحمل گوناگونی های هویتی بیشتری را ایجاد کند و هماهنگی بیشتری با ارز های جهانی داشته باشد تا نیروی انسانی جوان خود را از دست ندهد. توضیح این که با توجه جهانی شن و چهل تکه سازی فرهنگی (شهابی، ۱۳۸۰)

ظرفیت پذیرش و تحمل گوناگونی های هویتی

بسیاری از عناصری که جوانان برای هویت خویش بر می‌گزینند، بیرون از عناصر سنتی ایرانی قرار گرفته، و امکانات و گزینه‌هایی طلب می‌کند که همگام با مفاهیم جهانی باید در بستر جامعه فراهم شود. زمینه اجتماعی کشور باید آن قدر انعطاف‌پذیری داشته باشد که یا بتواند گزینه‌های لازم برای تثبیت هویتی جوانان را در داخل کشور فراهم آورد و یا توانایی ارائه گزینه‌ها و قرائت‌های جذاب‌تری از جوانان را برای خودشان داشته باشد تا بتواند مولفه‌های هویتی آن‌ها را طوری تنظیم کند که محیط اجتماعی موجود برایشان جذاب‌تر جلوه نماید. به نظر می‌رسد که مطلوب‌ترین کار، ترکیبی از هر دو مورد است.

مولفه‌های هویتی

- رابطه ارزیابی فایده مهاجرت و نگرش نسبت به مهاجرت، طبق نظریه فیش باین و آیزن که پایه نظری نگرش را در تحقیق حاضر می سازد، قابل انتظار است و این رابطه که در مدل با قوت زیادی پدیدار شده است، موید مدل فیش باین و آیزن در مورد نگرش ها می باشد. با توجه به داده های جانبی تحقیق، نظر پاسخ گویان در مورد عوامل اذبه در مقصد مهاجرت، رابطه قوی تری با نگرش داشته است تا عوامل دافعه در کشور پاسخ گو. این رابطه در شماری از تحقیقات پیشین در داخل کشور که با چارچوب نظری جاذبه- دافعه کار کرده اند نیز مشاهده می شود.

- برای مثال طیبی نیا (۱۳۸۱) و شریفی (۱۳۷۵) تاکید کرده اند که در تحلیل های چند متغیری سهم عوامل جاذبه در مقصد بیشتر از عوامل دافعه در مبدا مهاجرت برآورد شده است. بنابراین داشتن تصور مثبت از کشورهای پیشرفته و رویای خوشبختی و سعادت در این کشورها بیشتر از مشکلات موجود می تواند جوانان را به مهاجرت از کشور ترغیب کند.

- در این میان آزادی های اجتماعی موجود در کشورهای پیشرفته که با توجه به نتایج توصیفی تحقیق (گویه های طیف ارزیابی فایده مهاجرت) از نظر اکثریت جوانان بسیار بیشتر از آزادی هایی است که در کشور دسترشان قرار دارد، علاوه بر امکانات آموزشی و رفاهی و تفریحی می تواند جذابیت زیادی برای جوانان داشته باشد.
- رابطه میزان استفاده از رسانه ها و میزان پذیرش سبک زندگی جدید از لوازم نظریه گیدنز است که در مدل به خوبی خود را نشان می دهد. یافته های جانبی تحقیق نیز دلایل گویاتری برای صحت این نظر ارائه کرده اند.

- همان طور که از مدل تحقیق برمی آید، متغیر جنسیت بر میزان پذیرش سبک زندگی جدید نیز موثر بوده است. این رابطه اگر با توجه به نوع رسانه ها مورد بررسی قرار بگیرد، روشنتر خواهد بود. به طوری که میزان استفاده از فن آوری های ارتباطی و اطلاعاتی (ICT ها) در میزان پذیرش سبک زندگی جدید برای دختران و پسران موثرند، در حالی که این رابطه برای رسانه های گروهی مشاهده نمی شود و میزان استفاده از این رسانه ها با میزان پذیرش سبک زندگی جدید برای پسران رابطه ای نشان نداده است، در حالی که برای دختران این رابطه منفی و معنادار است، یعنی میزان استفاده از رسانه های گروهی سبک زندگی سنتی را برای دختران تجویز کرده و استفاده از فن آوری های ارتباطی و اطلاعاتی میزان پذیرش سبک زندگی جدید در میان دختران را بالاتر می برد.

- نتیجه ای از فن آوری های ارتباطی و اطلاعاتی میزان پذیرش سبک زندگی جدید در میان دختران را بالاتر می برد. نتیجه ای که از این یافته ها می توان گرفت، این است که اولاً تاثیر رسانه ها بر سبک زندگی مربوط به مدرنیته است و ثانياً با عنایت به استفاده بیشتر پسران از رسانه های خاص مدرنیته و با توجه به این که به دلیل فضای فرهنگی ایران که دسترسی پسران را بیشتر به مولفه های مدرنیته امکان پذیر می سازد، تاثیر استفاده از این نوع رسانه ها برای پسران مشهود تر بوده و تاثیر رسانه های گروهی بر انتخاب سبک زندگی برای پسران از بین رفته است. اما دختران چون در فضای بسته تر و سنتی تر زندگی می کنند، میزان استفاده از رسانه های گروهی هنوز می تواند بر انتخاب سبک زندگی برای آن ها موثر باشد.

- طبق مدل سبک زندگی از طریق تاثیر بر ارزیابی فایده مهاجرت بر نگرش نسبت به مهاجرت اثر می گذارد. بر اساس یافته های جانبی تحقیق، پاسخگویانی که سبک زندگی جدید را بیشتر پذیرفته اند، فاکتورهای دافعه و مشکلات موجود در موطنشان را بیشتر درک می کنند. همین رابطه برای فاکتورهای جاذبه با شدت کمتری صادق است.

- این نتیجه نشان می دهد که تعهد به سبک زندگی جدید که نشان دهنده هویت های مدرن است، باعث می شود که فرد محدودیت های بیشتری در محیط برای انتخاب های خود مواجه شده و نگرش مثبت تری نسبت به ترک محیط اولیه خود پیدا کند. این نتیجه گیری به طور ضمنی توجیه گر رابطه هویت جدید و نگرش نسبت به مهاجرت نیز هست؛ زیرا هر نوع سبک زندگی نماینده هویت اجتماعی است که انتخاب های انجام شده توسط جوان از صافی آن می گذرد.

- از میان متغیرهای جمعیت شناختی، سن و درآمد با نگرش نسبت به مهاجرت رابطه مستقیم و معناداری نشان نداده است، به این معنی که میزان درآمد خانواده فرد نیست که تعیین می کند فرد چه احساس و شناختی نسبت به مهاجرت دارد، بلکه عوامل دیگری مانند تاثیر گروه مرجع، به خصوص دوستان جوان نیز سبک زندگی و هویتی که افراد در فعالیت های روزمره برای خود تثبیت کرده اند، در این امر دخیلند.

- اما جنسیت و وضعیت تاهل رابطه معناداری با نگرش نسبت به مهاجرت داشته است. در کل پسران بیشتر از دختران نسبت به مهاجرت مثبت می اندیشند و مجردین بیشتر از متاهلین به آن رغبت نشان می دهند. دلیل این امر را می توان این طور ذکر کرد که دختران به دلیل محدودیت های اجتماعی بیشتری که نسبت به پسران دارند، کمتر می توانند سبک زندگی جدید را برگزینند و در فعالیت های مدرن شرکت کنند و دوستانشان که معمولا از جنس خودشان هستند نیز همین وضعیت را دارند.

فعالیت های مدرن

- از طرف دیگر خانواده نیز که بیشترین تاثیر را در نگرش نسبت به مهاجرت داشته است، کمتر به دنبال مهاجرت هستند. مجموعه این وضعیت یک هویت بیشتر سنتی را برای دختران رقم می زند که نگرش مثبت و قوی نسبت به مهاجرت ندارد. این نکته را هم می توان اضافه کرد که زنان و دختران بیشتر خود را تابع خانواده می دانند و سعی دارند خود را با شرایط اطرافیانشان تطابق دهند. این انعطاف پذیری و تطابق در بیشتر اوقات در حوزه های شناختی و عاطفی نیز سرایت دارد و به همین دلیل نقش تبعی آن ها را حتی در این حوزه ها قوت می بخشد. به همین دلیل است که اگر خانواده، دوستان و اطرافیان آن ها رغبتی به مهاجرت از خود نشان ندهند، آن ها هم نظر کمتر مثبتی در این باره خواهند داشت.

- در اکثر مهاجرت هایی هم که عملاً اتفاق می افتد، زنان بیشتر نقش تبعی دارند. در کل دلایل اقتصادی و آموزشی کمتر از مسائل خانوادگی برای زنان (به خصوص در کشورهای مسلمان) اهمیت دارد (اوبرای، ۱۳۷۰) به علاوه قوانین مهاجرت و شهروندی مهارت های سطح بالایی برای مهاجران را طلب می کند، چیزی که زنان کمتر به آن دسترسی دارند (همو) بنابراین در ایران زنان کمتر مستقلاً به فکر مهاجرت می افتند، اما این مساله در مورد پسران با شدت کمتری خود را نشان می دهد.

- در مورد ارتباط وضعیت تاهل می توان گفت که ازدواج را در واقع یم توان پذیرش وضعیت موجود و تلاش برای زندگی در آن دانست. کسی که ازدواج می کند، مسئولیت زندگی در همین شرایط را می پذیرد و علاوه بر آن امکان مهاجرت را برای خود کاهش می دهد. به همین دلیل کمتر به آن فکر می کند و آمادگی مهاجرت در او بسیار کمتر از افراد مجرد است. در کل مهاجرت افراد متاهل بیشتر با خانواده در نظر گرفته می شود و با توجه به دوره زندگی خانوادگی می توان گفت یک خانواده کوچک فقط در مراحل خاصی از دوره زندگی خود احتمال مهاجرت دارد. وقتی کودکان در خانواده به سن مدرسه می رسند و والدین در شغل خود جا می افتند، زندگی خانوادگی ثبات بیشتری دارد و احتمال مهاجرت کم می شود(نیوالانین، ۲۰۰۴)

- با توجه به سن جامعه آماری تحقیق (۲-۱۸ سال) افراد متاهل در این گروه به احتمال زیاد دارای فرزندان کوچک و در مرحله ای از زندگی خانوادگی هستند که به دنبال ایجاد ثبات در خانواده اند و کمتر به مهاجرت می اندیشند، به همین دلیل نگرش مجردین نسبت به متاهلین در این مورد مثبت تر است؛ زیرا دوران جوانی، دوره انتخاب و تجربه است و همان طور که هیپفل و همکارانش (۲۰۰۴) اشاره کرده اند، مهاجرت یکی از گزینه هایی است که در دوران جوانی مطرح است، بنابراین جوانان مجرد به مهاجرت به عنوان یکی از راه هایی می نگرند که از طریق آن می توانند آینده و هویت خود را بهتر بسازند، بنابراین نگرش مثبت تری در مورد آن ابراز می کنند.

- گرچه هر دو مولفه گروه مرجح (خانواده و دوستان) بر سبک زندگی انتخابی توسط فرد موثر است، اما میزان استفاده از رسانه ها بیشتر بر پذیرش سبک زندگی جدید موثر بوده است. صرف استفاده از رسانه ها، صرف نظر از نوع آن بر میزان پذیرش سبک زندگی جدید موثر است. این امر تاثیر جهانی شدن را بر سبک زندگی و به تبع آن هویت جوانان به خوبی منعکس می کند (خواجه نوری، ۱۳۸۵). رسانه ها نقش مهمی در **همه گیر شدن تولیدات صنعت فرهنگی** بازی می کند (فریث، ۱۹۸۶) و تعجب آور نیست که صرف استفاده از رسانه ها میزان پذیرش سبک زندگی جدید را افزایش دهد، اما استفاده از ICT ها و میزان پذیرش این نوع سبک زندگی را به خصوص برای پسران افزایش می دهد، اما در مورد نگرش نسبت به مهاجرت این نظر دوستان است که اهمیت بیشتری پیدا کرده است؛

- زیرا در مورد مهاجرت، افراد نیاز دارند چیزی بیشتر از اطلاعات کلی داشته باشند. در واقع کسانی که با افراد مهاجر سر و کار بیشتری دارند یا حداقل به طور غیر مستقیم از آن ها اطلاعات به دست می آورند، آمادگی بیشتری برای مهاجرت دارند و بیشتر نیز به آن دست می زنند(لی، ۱۳۶۸) بنابراین تاثیر دوستانی که به صورت چهره به چهره نظر مثبتی نسبت به مهاجرت ابراز می کنند، بیشتر از رسانه هایی است که به صورت غیر مستقیم جاذبه های موجود در کشورهای مقصد مهاجرت را تبلیغ می کنند، چون ملموس تر و عملی تر به نظر می رسد. در کل نتایج تحلیل مسیر نشان می دهد که مدل پیشنهاد شده، مدل مناسبی است و در مجموع توانسته است ۴۹ درصد واریانس متغیر وابسته را تبیین نماید.

- علاوه بر بررسی مدل از طریق نرم افزار لیزرل، مدل پیشنهادی با استفاده از نرم افزار SPSS نیز مورد بررسی قرار گرفته است. در این بررسی نتایج رگرسیونی قابل ملاحظه می باشد. نتایج رگرسیونی، موید تحلیل مسیر مدل پیشنهادی است. نتایج رگرسیون نشان می دهد که تاثیر گروه های مرجع در هویت تعیین کننده است؛

- زیرا خاصیت بازتابی زندگی باعث می شود که هویت ما علاوه بر این که قرائت خود ما از وجودمان باشد بازتابی انعکاسی از قرائت دیگران از ما باشد. به علاوه محصول انتخاب های ما از میان چیزهایی است که هر روز به طور انبوه از طریق رسانه ها و مجاری دیگر به ما ارائه می گردد. بنابراین می توان تاثیر جهانی شدن به معنای گسترش ارتباطات و رسانه ها و فرهنگ جهانی و اثرات همگن سازی فرهنگی آن را مشاهده کرد که بر همه نگرش های زندگی و از جمله نگرش نسبت به مهاجرت تاثیر خود را نشان داده است، به طوری که هر قدر که فرد بیشتر هویت مدرن را بپذیرد نگرش مثبت تری نسبت به مهاجرت خواهد داشت.

بازتابی انعکاسی

- در یک نتیجه گیری کلی، می توان دید که داشتن نگر مثبت به مهاجرت می تواند به دلیل مقایسه شرایط مبدا و مقصد فرضی مهاجرت باشد (ارزیابی فایده مهاجرت) و یا پذیرش ارزش های جهانی که از طریق رسانه ها تصویر می شود (تاثیر رسانه ها) و امکانات و تسهیلات جدیدی که از نظر اقتصادی (تسهیلات حمل و نقل)، خانوادگی، اعتقادی و ارزشی (تاثیر بر هویت و سبک زندگی عمومی که از طریق تاثیر خانواده و دوستان مشاهده شده است) برای جوانان ایجاد و حداقل تصور تحقق آن را به ذهن جوانان نزدیک تر می کند. در کل هویت اجتماعی افراد تحت تاثیر گروه مرجع، رسانه ها و سرمایه اجتماعی بر آنان است. تاثیر روه مرجع بر هویت در مورد انتظار بوده است.

- سرمایه اجتماعی افراد نیز که شامل رتبه شغلی، گستردگی شبکه اجتماعی و میزان اعتماد اجتماعی است نیز بر هویت اجتماعی افراد موثر است؛ زیرا محیط اجتماعی افراد را غنا می بخشد و گزینه های بیشتری را در اختیار فرد قرار می دهد و بنابراین امکان انتخاب او را بیشتر می نماید و هویت های متنوع تری ایجاد می کند. متغیر سرمایه اجتماعی در مدل نهایی تحقیق که با استفاده از نرم افزار liserl به دست آمده وارد نشده است.

رتبه شغلی، گستردگی شبکه
اجتماعی و میزان اعتماد اجتماعی

- به دلیل اینکه این نرم افزار همه روابط بین متغیرها از جمله روابط بین متغیرهای مستقل را نیز بررسی می کند، نتایج به دست آمده از آن با نتایج رگرسیون متفاوت است و متغیرهایی را که همبستگی کمتری با متغیر وابسته دارند، از مدل حذف می نماید. در مورد متغیر سرمایه اجتماعی، همبستگی های به دست آمده در روابط بین این متغیر و متغیرهای واسط و وابسته کمتر از ۰/۱ بوده و در نتیجه توسط محقق حذف شده اند.

روابط بین این متغیر و متغیرهای
واسط و وابسته

- یکی از متغیرهای که در هیچ یک از معادلات رگرسیونی وارد نشده و تحلیل مسیر نیز آن را در مدل وارد نکرده است و فرضیه های مربوط به آن تایید آماری لازم را به دست نیاوردند، متغیر سرمایه فرهنگی است. **سرمایه فرهنگی در واقع نشان دهنده میزان تحصیلات پاسخ گو و خانواده اوست.** گرچه این متغیر وارد هیچ از معادلات رگرسیون نشده است، اما در تحلیل دو متغیره رابطه معناداری با نگرش نسبت به مهاجرت و ارزیابی فایده مهاجرت داشته است و به دلیل همبستگی زیاد ارزیابی فایده مهاجرت با نگرش نسبت به مهاجرت و همبستگی نزدیک سرمایه فرهنگی با هر یک از این متغیرها، در معادلات رگرسیونی این متغیر وارد نشده است.

- نکته مهم در ارتباط دو به دو سرمایه فرهنگی و ارزیابی فایده مهاجرت این است که سرمایه فرهنگی با عوامل دافعه در کشور مبدا رابطه نشان داده است، نه با عوامل جاذبه در کشور مقصد، یعنی تحصیل کرده ها بیشتر از این که فریفته جاذبه کشورهای پیشرفته باشند، از مشکلات داخلی رنج می برند.

- وارد نشدن این متغیر در معادلات رگرسیونی و مدل نهایی تحقیق، نشان دهنده این واقعیت است که میزان تحصیلات فرد و خانواده او در جمع بندی نهایی و در رابطه با مجموع شرایط تأثیری بر نگرش نسبت به مهاجرت در میان قاطبه جوانان بازی نمی کند و بر خلاف آنچه تصور می شود، تحصیلات عنصر مهمی در نگرش مثبت نسبت به مهاجرت محسوب نمی شود و عوامل دیگری هستند که وقتی درک می شوند، تمایل به مهاجرت را در میان جوانان قوت می بخشند.

جمع بندی

- به طور کلی می توان گفت مهارت یکی از پدیده های معمول در جهان است. همواره عده ای از مردم از سرزمین خود جدا شده و به امید آینده ای بهتر به نقطه دیگری نقل مکان می کنند. از منظر کشور مهاجر فرست، آثار این مهاجرت برای ما اهمیت دارد و تحقیقاتی که در این زمینه انجام می شود، باید بتواند گامی در جهت روشن شدن ابعاد این موضوع به منظور کاستن از نتایج زیانبار و افزودن به اثرات مثبت و سازنده آن بردارد.

- درباره مهاجرت نخبگان سخنان زیادی گفت شده است، اما همیشه نظر قاطبه جوانان در این زمینه مغفول مانده است. تحقیق حاضر نشان می دهد که مهاجرت برای جوانان ما در صورتی که امکان آن را داشته باشند، موضوعی قابل تامل است. آمارهای به دست آمده از این تحقیق موید این موضوع است که **تقریبا ۲۰ درصد از جوانان** مورد مطالعه با جدیت در فکر مهاجرت هستند و تقریبا دو برابر این مقدار نگرش بسیار مثبتی در مورد آن ابراز کرده اند که احتمالا در صورت امکان برای آن اقدام می کنند. این نگرش مثبت بیشتر به این دلیل ایجاد شده است که تصویر زیبای زندگی در کشورهای توسعه یافته در ذهن آنان رنگ و لعاب زیادی دارد.

- مهاجرت چیزی نیست که بتوان با زور و قوانین سخت جلو آن را گرفت، این کار نه ممکن است و نه مطلوب. بر اساس نتایج این بررسی، بهتر است جوان امروز را متقاعد کنیم کشورش به او احترام می‌گذارد برای او ارزش قایل است